

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ :

1. и 16. сваког
месеца.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

Милан Ст. Марковић
ПРАВОЗАСТУПНИК

УРЕДНИШТВО :

Дубровачка улица
број 18.

ПРВИ МЕЂУНАРОДНИ АДВОКАТСКИ КОНГРЕС

Држан у Брислу 1--5. Августа (по рих.) 1897.

(СВРШЕТАК)

О истакнутим питањима говорили су изасланици: немачки (Goldschmidt, Crull, Lesse), руски (Winavert, Tourtchaninowe), белгијски (Le Jeune, A. Braun, Van de Putte, Yseux, Louis Franck, Henri Vander Cruyssen, Dumercy, Janson, Ninauve, De Ro, Picard), инглески (Griffith, Malcolm Mc Llwrath), француски (Dejardins, Pouillet, Clunet, Allain) и швајцарски (Pezolt).

Још одмах у почетку дебате рекао је изасланик „Савеза берлинских адвоката“, Голдшмит: да овај конгрес не би имао никаквог смисла кад из њега не би следовала никаква међународна стална адвокатска организација. За ту организацију он подноси и формулисан пројекат у осам тачака. Тај пројекат гласи:

1. Први Међународни Адвокатски Конгрес конституише се у Међународно Адвокатско Удружење.

2. То удружење приступа одмах избору једног Извршног Одбора, који ће одмах изабрати себи председнике, тајника и благајника.

3. Одбор ће израдити статуте за удружење, а тако исто спремиће и све друго што треба било за идући конгрес, било за генералну скупштину; он ће извршити анкете о питањима која ће се изнети том приликом на дискусију и одредиће известиоце.

4. За прве чланове овога Удружења уписују се сви чланови овога Конгреса, било индивидуално било као

представници званичних или приватних адвокатских организација. У будуће члан Удружења може бити свака таква организација или сваки адвокат.

Сваки члан плаћа 5 дин. годишњег улога, а ако је члан Удружења средством какве организације којој припада (коморе, савета и т. д.) онда та организација плаћа годишњи улог од 50 дин.

5. Прве три године седиште Удружења биће Брисел. 1900 год. генерална скупштина решиће хоће ли се то место мењати.

6. Извршни Одбор публикуваће према радовима који се односе на циљ Удружења нарочите билтене, у којима ће се штампати оно што се тиче адвокатске професије и што ће бити предмет дискусије на конгресу. Чланови Удружења добивају те публикације бесплатно.

7. Генералне скупштине држаће се на изменце по престоницама европским. Управа Удружења, која ће стати на место Извршног Одбора кад конгрес од 1898. буде одобрио статуте Удружења, предузеће нужне мере и ступиће у везу и однос са надлежним властима дотичних градова.

8. Међународно Адвокатско Удружење биће подељено на поједине групе по народности, а те ће се групе образовати по извесном статуту, разуме се у границама домаћег законодавства за сваку групу.

Руски изасланик (Winavert) предложи да се оснује нарочити лист као орган новог међународног бироа, који би олакшао његова истраживања и обавештавања.

Бриселски адвокат Брон предложи, да се за сада оснује само једна међународна канцеларија за обавештења, по примеру Института за међународно право и Удружења за унификацију поморског права. Пошто је узео реч и по други пут, он је изнео овај свој формалан предлог:

„Желећи да освенита резултате Првог Међународног Адвокатског Конгреса једном трајном установом, скуп решава :

1. Да се оснује једна стална комисија адвокатског конгреса под именом: Office international de législation comparée.

2. Ова ће установа имати свој домицил у Брислу.

3. Она ће се састојати из чланова које ће бирати адвокатски међународни конгрес сваке своје сесије.

Та ће комисија прикупљати сваковрсна обавештења која се односе на:

а. Професионално право.

б. Позитивно законодавство свију земаља у погледу личног статута, обласне надлежности, екстрадиције, и у опште у погледу свега онога у чему је закон једне земље, а евентуално и њена јурисдикција. згодан за примену у којој другој земљи на основу начела узајамности или иначе.

в. Бесплатно заступање сиротиње.

Она ће проучавати такође и све оно што би било од интереса по цео адвокатски ред.

Њена ће дужност бити да у будуће приређује адвокатске конгресе, уз припомоћ привременог одбора сваког конгреса. У том циљу она ће ступити у везу са званичним и приватним установама, које би је могле обавештавати о кретању идеја и професионалним тежњама, о законодавству разних држава и о разним предметима о којима би требало дискутовати на конгресу.

4. Она ће давати члановима појединих барова (националних), као и судовима, на њихов захтев, обавештења по свима питањима позитивног законодавства или професионалног права. То ће она вршити бесплатно; ну та обавештења могу тражити само они чланови који плаћају годишњи улог.

5. Она ће публиковати један лист.

6. Она ће подносити Конгресу сваке године извештај о својем раду.

7. За сада се образује комисија од ... лица, која ће имати да организује једну међународну канцеларију за бесплатну одбрану на суду, на предизложеним основима; да утврди начин њеног функционисања; да је доведе у односе са званичним или приватним установама адвокатским сваке земље; да утврди величину улога, начин публикације листа, и да у опште утврди његову органску уредбу.“

Анверски изасланик Изе (Yseux), узимајући да су за сада адвокатима најнужнији подаци из области међународног приватног права, истакнуо је као најважнији рад средишне канцеларије прикупљање тих података из

свију земаља и састављање једне збирке случајева ра-
справљених у пракци.

Остали говорници, сматрајући да је конгрес ударио довољан темељ за остварење истакнуте мисли, по ново изнесе идеју о потреби међународне адвокатске организације и разилазише се само у питањима њеног практичног остварења. Једини је био противног мишљења Пује (Pouillet) старешина Париског бароа, који је изјавио: да је дошао на конгрес приватно, а не као изасланик својега бароа, јер томе бароу његова унутрашња уредба не дозвољава да ступа у везе са другим бароима. При свем том што и сам признаје потребу међународне адвокатске организације, он саветује чување од пренаглености. Он је противан предлогу, да се средишна канцеларија власти да даје мишљења о појединим питањима из области међународног права, јер адвокат није позват да даје савете законодавцу своје земље: он може давати савете само појединцима и то из својега кабинета. Противан је оснивању бироа за одбрану сиротиње пред судом, јер о тој се одбрани брине свака земља за се.

После ових говора конгрес је донео оваку одлуку:

„1. Конгрес решава, да се оснује један Одбор, коме се ставља у задатак да спреми све што треба за идући Међународни Адвокатски Конгрес, развијајући даље идеје изнесене на овоме конгресу.

Он ће публиковати један билтен у коме ће изнети своја проучавања, своје пројекте и примедбе које би му учинили како чланови бриселскога конгреса тако и сваки други који би се интересовао тим питањима.

2. Овај ће Одбор заседавати у Брислу“.

Избор лица за тај Одбор извршиће садашње председништво Конгреса.

Идући Конгрес састаће се опет у Брислу.

Седнице Конгреса закључене су петог дана (5. Августа) у 4¹/₄ часа по подне.

III.

Адвокатски ред чини једну засебну правну установу. Та се установа јавила први пут у Староме Веку и одржала се све до сада, тако да је данас налазимо у свима

европским законодавствима. Њу налаже сама потреба практичнога живота, потреба коју су освештала толика столећа.

Адвокатура се појавила прво у Риму. У Грчкој за њу се није знало, као што је она била непозната и ранијим народима. Код тих ранијих народа доспотака владавина стављаше судбину спора искључиво у руке својих органа, судија; а и сама вера налагаше свакоме дужног лично одбране својих интереса свуда, па и на суду. И у Грчкој сваки је био дужан лично бранити и заступати своју ствар пред судом; али је ипак било дозвољено да парничар може довести на суд кога од својих сродника и пријатеља, да би му се нашао у помоћи ради допуне и накнадног објашњења његових захтева. Парничари су обично на суду читали своје раније спремљене говоре, у којима је било само побрајање факата. Те су саставе спремали за награду нарочити људи, који су се звали *логографи*.

Развијенији живот у Риму и јача правна свест римског народа учинише, да је заступање на суду постало нарочита професија. Римљани дозволише још из раније, да парничар може привести суду извесно лице, које ће говорити у место њега или ће му помагати у вршењу појединих процесних радња. Ако је приведено лице имало говорити у место парничара оно се звало *patronus*, *ogator*; а ако само указивати помоћ, *advocatus*. При крају Републике те су обе функције спојене у једну, за коју је тражено и специјално знање, и заступник на суду доби једно опште име *advocatus*.

Из римског права та је установа прешла и у доцнија законодавства. Њу налазимо и у оним земљама чије право није чинило никакве или врло слабе позајмице од римскога права, као што су: Инглеска и Русија.

Адвокатура је једна од оних установа које сачињавају организацију домаћег правосуђа, установа коју изискује правилно функционисање тога правосуђа и која служи као гаранција и допуна целокупног правног поретка. Кроз сва времена она стоји у неку руку као будни стражар на бранику права и онога правнога реда који је заснован домаћим законодавством. Њена је улога у главном двојака: одржање правног поретка који је законодавац поставио, и васпитање своје средине у одбрани својега и

у поштовању туђега права. Ну она се често јавља и као фактор који смотрено наглашава пут којим би законодавац требао да пође на путу старања о побољшању тога правнога поретка. И у тој улози она може бити од велике користи.

Покретачи идеје о Међународном Адвокатском Конгресу, при изношењу својега предлога, без сумње водили су рачуна о тој трогубој улози адвокатског реда. Тај су предлог прихватили сви пријатељи напретка, јер у њему видеше још једно средство и један пут више за сигурније делање на пољу остварења општега добра. Бачено семе пало је на плодно земљиште. Надајмо се да ће допети и очекивани плод!

Проф. Жив. М. Милосављевић

ГРАНИЦЕ СУДСКЕ ВЛАСТИ

ПОВОДОМ ЈЕДНЕ НЕПРАВИЛНЕ ПРАКТИКЕ КОД НАС

(Свршетак)

§. III.

Смисао тач. 2. §-а 16. закона о устројству Касационога Суда.

61. У претходним параграфима ми смо се потрудили прво изнети у кратко начело поделе власти, на коме почива организација модерних држава, а за тим смо показали, у обиму који нам је сам простор листа допустио, у чему се састоји подела између законодавне власти и судске, и подела између судске и административне власти. Ми смо сматрали за потребно дати та објашњења, како бисмо могли помоћу њих утврдити основаност нашега мишљења о значењу §-а 16. тач. 2. зак. о устројству Касац. Суда. Кад имамо на уму правила о односима појединих власти у држави, лако ћемо се убедити да тај законски пропис не може имати оно значење које му се у пракци даје.

Ствар која је ван сваке сумње, то је: да тумачења која Касациони Суд, на питање министра правде, даје

о појединим одредбама законским нису обавезна ни за кога; ни за Касациони Суд, ни за остале власти, па ни за самог министра који их тражи. Ми смо већ, говорећи о односима између законодавне и судске власти, утврдили да у уставним државама обавезно интерпретирање закона припада само оној власти која има право доношења нових закона; јер интерпретирање закона у тој форми није ништа друго до вршење једног законодавног посла. Како и код нас „ни један закон не може бити без пристанка Народне Скупштине *протумачен*“ (чл. 55. Устава), то би била директна повреда Устава, ако би се Касационом Суду, ма и у обиму §-а 16. тач. 2. његовога устројства, дало право обавезнога тумачења.

Међу тим, код нас управна власт као да није ни са овим питањем начисто. На име, из начина на који она чини употребу од мњења која добија од Касационога Суда не би се могло са потпуном сигурношћу извести да она при том послу, има у виду мало час споменути уставни принцип. Представници централне управе, министри, прибегавају искуству и знању судија Касационога Суда често у прилици када желе да, у форми расписа, протумаче какав законски пропис из свога делокруга. У тим случајима махом распис почиње са тим, како је Касациони Суд у својој Општој Седници објаснио, на питање дотичног министра, изван законски текст на тај и тај начин, а за тим, изложивши верно судско решење, позива органе на које је адресован да се по њему управљају. Из редакције самих расписа не види се јасно какву важност управна власт даје мњењима Касационога Суда; не види се да ли их она сматра као необавезна за њу, као једно просто мишљење које има да јој служи за обавештење; које она може као своје акцептирати, а може га и одбацити, у целини, или из њега узети само оно што је, по њеном нахођењу, тачно, а остало не примити. У кратко, ако се, ради проналажења мишљења које централна управа има о важности ових одлука Касационога Суда, послужимо редакцијом њених расписа, ми ћемо остати у недоумици односно питања: да ли она тим одлукама даје некакву обавезну силу, или их сматра као факултативне за себе.

62. Остаје да једини значај који те одлуке Касационога Суда, у случају примене §-а 16. тач. 2. пом.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unilb.rs

зак. могу имати, јесте, да оне нису за министра који је мњење тога Суда тражио обавезне, већ само факултативне. Касациони Суд може овде једино служити министру као помагач у елуцидирању појединих законских питања на која он има прилике да наиђе при примени закона из свога ресора. У одлукама Касационога Суда, министар може само црпети материјал за добро разумевање и аплицирање оних закона чија је примена у његову надлежност стављена, а никако, пак, из већ казатих разлога, министар не сме тим одлукама дати силу обавезног тумачења и, као неки посредник између Касационога Суда и административних органа, овима достављати их „ради знања и управљања“, онако како им доставља нове законе на извршење. И кад је тако, онда, да не би било никакве пометње, да би се јасно видело да дотични министар и овде правилима о односима законодавне и судске власти даје дејства, нужно је да се у свом распису, на начин који му је најподеснији, изјасни: да он мишљење Касационога Суда прима као своје и да га као такво доставља подручним му чиновницима. Не треба да изгледа као да министар не зна да само законодавној власти припада право обавезнога тумачења. Или, још боље, не би се морала ни помињати у распису одлука Касационога Суда; на шта то, кад судска одлука министру служи само као једно обавештење у интерпретацији закона. Ово би ишло у прилог самог ауторитета министровог код нижих органа, којима много не импонује кад виде, како се министар не сме, при тумачењу закона из свога подручја, да се ослони на своје знање, већ мора да се обраћа на Касациони Суд.

63. Али, — питање које смо истакли још у почетку ове расправе, и ради кога је она и дошла — да ли Касациони Суд може, без повреде начела о подели власти и без штете по правилни ток државних послова, тумачити *начелно* законе па ма то било и *у необавезној форми*? Другим речима: да ли Касациони Суд не излази из својих уставних атрибуција, када управној власти, и ако у необавезној форми, даје начелна мишљења о појединим законским наређењима, као и да ли таква практика не одводи извесним неповољним резултатима?

Ми ћемо, ради боље прегледности и лакшега излагања, одговор на ово питање поделити на двоје: прво ће

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

бити реч о *административним законима*, а за тим о *судским*.

64. *Административни закони*. Са гледишта управне власти, а то се види из досадашње пракције, §. 16. тач. 2. зак. о устрој. Кас. Суда има најшири значај. По њој законодавац је министрима у Касационом Суду дао једно опште саветодавно тело, чијој спреми и искуству у законским стварима они имају права увек прибегавати; дакле, не само онда, кад је у питању објашњење каквога закона за чију је примену судска власт надлежна, него и онда, кад се тиче закона чисто *административних*, оних о чијем се извршењу стара административна власт. Управна власт налази да је воља законодавца била да Касациони Суд, састављен из најпремнијих правника и по знању и по искуству, води, у тешком послу примене закона, за руку чланове централне управе, министре, које на такав положај може истурити политика или каквак пуки случај. Било би штетно оставити без помоћи те људе, којима ће правна наука и познавање закона често бити са свим нова ствар. И где је законодавац могао наћи компетентнијег саветника министрима него у Касационом Суду? Ко би им могао, у њиховом послу око тумачења закона, пружити бољу помоћ од судија највећег суда, који су скоро цео свој век провели у примени закона?

И тако често пута видимо да министар правде, на молбу својих колега у кабинету, захтева да Касациони Суд, у Општој Седници својој, објасни и какав закон чији *административни* карактер не може се никако у сумњу доводити, и објашњење које добије доставља дотичном министру да га он опет разашље својим подручним органима.

Неоспорно је да је овако схваћање §-а 16. тач. 2. и погрешно са гледишта позитивних закона и штетно по послове државне. 1°. Устав је изречно санкционисао поделу између судске и административне власти. Он вели у чл. 110: „Никаква државна власт, ни законодавна ни управна, не може вршити судске послове, *нити опет судови могу вршити законодавну или управну власт*“. А у чл. 90. тач. 3. Устава одвојени су административни спорови од осталих и дати су, у место обичним грађанским судовима, Државном Савету. Та подела између двеју из-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNIJR.BS

вршних власти значи, — о чему смо раније опширније говорили — да судска власт не може примењивати административне законе, оне за чију је примену надлежна једина административна власт, и да ова опет не може расправљати грађанске и кривичне спорове који спадају у надлежност судова. У којим, пак, случајима ово начело трпи изузетке, у интересу боље заштите права појединаца, казали смо напред. Овде је довољно имати на уму, да судови не могу, ни посредно ни непосредно, узимати удела у примени административних закона, већ да у том погледу, управна власт мора имати одрешене руке, и бити потпуно независна од судске, па и од њеног утицаја. Ми не мислимо да у наређењу тач. 2. §-а 16. треба видети једну дерогацију томе начелу, и да Касациони Суд има право да и о административним законима даје управној власти своја мњења; нити пак, има потребе ово бранити тиме да судска власт мора применити један законски пропис онакав какав је, без обзира на то да ли је он у сагласности са Уставом. Истина је, да се судови ни код нас не смеју упуштати у оцену уставности закона, већ да су их дужни применити онако како гласе. Али, ваља знати да овде нисмо у присуству случаја у којима то начело има да добије своју примену. Пропис §. 16. тач. 2. није могао обићи наређење из чл. 110. из тога простог разлога што је закон о устројству Касационога Суда донесен пре Устава од 1869. Он датира из године 1865., дакле, из онога времена када у Србији није било Устава, или бар није постојао данашњи Устав, у који је први пут, по примеру устава западних држава, унесено начело поделе како између извршне и законодавне власти, тако и између судске и административне. Законодавац од 1865. могао је, а да се не стави у протавуречност ни са каквим уставним наређењима из тога доба, дати Касационом Суду и ту власт да тумачи начелно, на захтев управне власти, све врсте закона. Али, ако је законодавац из 1865., због оскудице у јасним правилима о односима власти у држави, имао могућности да и такве прописе доноси, та могућност недостојала му је после 1869., када је Уставом питање о тим односима било регулисано. Онога момента када је тај Устав ступио у живот, престали су важити сви закони који су са њим били у противности. Његов чл. 132. вели: „... и укидају се у опште

сва опредељења ма кога рода, која би била противна прописима овога Устава“. Властима које су имале да се старају о извршењу закона било је на тај начин стављено у дужност, кад већ уставотворац није се за тај посао побринуо, да оцене, код појединих закона донесених пре Устава, које се одредбе са њим косе и које, дакле, не могу више имати важности. Из тога што је пропис §.-а 16. тач. 2. постојао и пре 1869., и што није изречно Уставом укинут, не може се извести да је он остао у сили и после Устава, бар да је остао у оном пространству са којим је он дотле могао бити тумачен. Другим речима, до Устава, пропис тач. 2. тога параграфа могао је и имати онај широки значај који му и сада погрешно управна власт придаје; али, после уставнога наређења из чл. 110. и у опште после новoga распореда у атрибуцијама државних власти, пропис тај изгубио је много од свога значаја, и данас се он мора разумети на начин који неће бити Уставу противан. Било је још закона који иису изречно Уставом укинута¹⁾, па опет нико није ни помишљао да их и после Устава примењује, јер су били са њим у контрадикцији.

Ми чак сумњамо да је и пре увођења Устава тај пропис имао важност коју управна власт хоће да му наметне. Сам тај факат да се у њему говори једино о министру правде не иде у прилог тачности таквога тумачења. Ако је законодавац желео да Општа Седница Касационога Суда, поред редовног свог посла, врши и улогу неког *вишег саветодавног одбора* у држави, онда се не види разлог да је у §. 16. тач. 2. реч само о министру правде. Кад Касациони Суд има за мисију и да помаже управне органе у њиховим административним пословима, зашто онда да само министар правде има право директно обратити се на тај Суд? Какву потребу законодавац има да тога министра узима као посредника између Касационога Суда и осталих министара? Зашто Касациони Суд који и иначе стоји у непосредној вези са осталим властима у држави, не би могао непосредно кореспондовати са сваким министром коме је његово мишљење потребно? Тумачећи §. 16. тач. 2. са оним пространством

1) Чл. 132. Устава укинуо је изречно само закон о наследству српског престола од 20. октобра 1859. и закон о устројству државног савета од 17. августа 1861. Остале законе, противне њему, укинуо је en bloc.

са којим то чини управна власт, немогуће је дати сигуран одговор на ова питања. Међутим, ако се њему да то значење — на сваки начин рационалније, и ако не, по нашем нахођењу, сасвим тачно — да Касациони Суд може, у начелној форми, тумачити само законе из ресора судске власти, онда се редакција тога прописа објашњава. Министар правде, по уредби о Централној Управи, има да се стара о добром вршењу правосуђа и да у том циљу предузима све потребне мере; има, дакле, да води бригу о правилној примени закона, стављених у надлежност оне власти којој је он шеф, то јест судске¹⁾. У том свом послу може он чешће осетити потребу за помоћ Касационога Суда, као најобавештенијег у питањима примене судских закона. И у том циљу допуштено му је да се истом Суду за помоћ обраћа. Из употребе речи: „министар правде“ има се, дакле, извести да је §. 16. тач. 2. могао мислити једино на законе из области судске надлежности.

Иначе, ако се другојаче протумачи овај пропис, ако би се узело да он има у виду све законе, без обзира на то која их власт примењује, дошло би се до апсурдних резултата. На основу таквога тумачења, Касациони Суд могао би бити позван да начелно интерпретира законе који су му сасвим страни и о којима он није у стању дати стручно мишљење. Тако н. пр. од Касационога Суда могао би министар војни тражити да му објасни какву одредбу из закона о устројству војске, о саставу војних јединица, о начину обучавања војника и т. д.; министар просвете могао би захтевати тумачење закона о уређењу школа или о наставном плану и т. д.; министар грађевина о закону о експлоатацији железница и т. д. Зар не би било неумесно приморати судије Касационога Суда да решавају о стварима са свим страним њиховој професији, — само зато што су те ствари ушле у закон? Међутим таквим последицама води овако пространо тумачење §. 16. тач. 2. Истина, сви закони потпадају под извесна општа правила, која се изучавају у правној науци и која су најбоље позната људима из правне струке. Али, има извесних стручних закона, као што су војни, финансиски, грађевински, за чије се добро разумевање и

¹⁾ В. §. 19. Устројенија централне државне управе.

примену траже још многа друга знања. Нарочите школе имају за задатак да пружи та стручна знања људима који желе да се посвете једној од тих грана државне управе. Примена таквих закона спада у ресор људи од струке, који су по својој теориској спреми и по свом искуству најкомпетентнији да решавају тешкоће које се појављују приликом њихове примене. Обавезати Касациони Суд да начелно тумачи такве законе значи обавезати га, да даје своја мњења по предметима за која није компетентан или за која бар није најкомпетентнији. Извесни послови државни могли би отуда трпети, јер у њиховом отправаљању узимају учешћа људи којима то није позив ни струка.

64. Могла би се као аргуменат против нашега мишљења навести та консидација: да давање необавезних мњења о значењу административних закона није узимање удела у њиховој примени. Ова консидација има релативну вредност. Истина је да Касациони Суд, кад у овој форми тумачи законе из области јавнога права, не примењује те законе онако како их примењује административна власт. Са ове тачке гледишта горња консидација је донекле тачна. Али, кад се има на уму да Касациони Суд, употребом свога права да ма и у необавезној форми тумачи јавне законе, утиче на саму њихову примену од стране административне власти, онда се не може овај аргуменат сматрати као конклюдентан.

Закони се нису ограничили на то да одреде атрибуције појединих власти у држави и да им забране да могу излазити из круга тих атрибуција, већ су они још установили и мере којима се иде на то да се спречи утицај једне власти над другом. Тако, није доста за судску независност да закон забрањује управној власти узимати у своје руке расправу грађанских и кривичних спорова, већ је још нужно да се судови ставе ван утицаја управне власти, а то ће се постићи, бар у великој мери, ако се судији загарантује непокретност. У одсуству ове, управни органи, имајући могућности да на слободу судија дејствују, вршиће непосредно судску власт. Исто тако, управни органи треба да су независни у њиховим односима са судским органима; треба да ови не могу ни посредно ни непосредно утицати на слободу коју управним органима ваља дати, кад су они у функцији примене за-

кона из свога ресора. Разлика је само у томе, што се судије ограђују од утицаја управних органа из разлога да ови не би тај утицај вршили на штету права појединаца; док органи управне власти треба да буду независни од судских, не за то што би се код ових могла породити жеља за угрожењем права појединаца, — јер заштиту за та права појединци, у принципу, траже код судске власти а не административне — него за то да би управна власт примени и извршењу јавних закона дала правац какав она жели и да би за свој посао носила потпуну и законску и моралну одговорност.

Ми смо већ имали прилике да кажемо да закони јавнога права регулишу односе међу појединцима и државом; да се ти закони појављују као услови за егзистенцију и напредак самога друштва. Донесени поглавито у тој тежњи, органи који имају да те законе у дело приведу истичу се као браниоци права и интереса државе, као посленици у радњи на њеном одржању и унапређењу. Прожети духом те задаће, а налазећи у свом искуству и знању способности да тој задаћи одговоре, ти органи ће најбоље знати у каквом правцу треба водити посао око примене закона те врсте, у ком смислу ваља тумачити празнине и нејасности у њима. Влада, као средиште одакле се даје импуре државном животу, долазећи на управу државних послова са нарочитим својим програмом, мора у тој својој уставној функцији бити независна и слободна, јер ће само тек тако моћи пословима дати ток који она сматра као најбољи по државни напредак.

Управна власт неће бити потпуно у оваквом положају, ако се судској власти допусти да може ма и индиректно узети учешћа у извршењу јавних закона. Равнотежа између тих двеју власти биће поремећена, на штету независности управних органа. Судска власт, са задаћом да штити права појединаца, склона је да законе тумачи пре у корист њихову него у корист државе. Имајући непрестано пред очима циљ због кога је установљена судска власт, судије и нехотице нагињу да у конфликтима државе са појединцима буду на страни ових: резултат који се, поред све замерке која му се може учинити, психолошки објашњује. Дуго вршење извесне дужности не може а да у нама не створи нарочито ра-

сположење које има везе са самом природом те дужности. Исто онако као што средина у којој се крећемо оставља трага на нама.

Ако, дакле, ми допустимо највишем представнику судске власти, Касационом Суду да, ма и у необавезној форми, даје упуства управној власти у примени јавних закона, последица горе наглашена омогућава се. Кад се управној власти призна право и дужност да тражи, за послове свога ресора, обавештења од судске власти, на сваки начин тиме се њој даје одобрење да се тога обавештења и придржава; јер на шта их тражити, ако се она неће имати у виду. Међутим, судска власт чије расположење несумњиво није у корист државе, и којој може бити непознат правац рада управне власти, у својим саветима и мњењима нагиња ће, можда и несвесно, да појединцу створи бољи положај у његовим односима са државом и да круг права ове смањи, а поред тога ће се још често ставити и на супрот оним погледима и назорима које управна власт има о пословима њој повереним. На тај начин, управна власт, поводећи се за мишљењем судске власти, служећи се овом као неким вођем у отправљању своје дужности, напушта независно земљиште на коме она треба да се држи; она се, у неку руку, повлачи и преда се истура једну власт са другим задатком са другим карактером и расположењем. Последица је тога: оскудица у довољној одбрани права и интереса државе, која остаје незаштићена од појединаца. Судска власт која постоји у њихову корист не само да своје праве функције врши на њихово задовољство, већ још своју акцију пренаша и на туђе земљиште и труди се да им и тамо какву добит извојује.

Не треба мислити да, пошто тумачење Касационога Суда није обавезно за управну власт, овој стоји на вољи да то тумачење усвоји или га одбаци, да допусти извесно мешање судске власти њене у атрибуције или да то одбије. Не треба мислити с тога што ће тумачење Касационога Суда бити примљено, нарочито кад се има на уму да управна власт сматра да јој то тумачење ваља тражити за то се по њему управља. Кад Општа Седница Касационога Суда, у којој се налазе први правници, или која бар ужива такву репутацију, реши на извешан на-

чин постављено јој питање, ретко ће се десити да министар то решење не прими.

65. Практика коју је увела управна власт ништи у знатној мери и саму законску и моралну одговорност органа исте власти, на првом месту министара. И они као и други државни службеници носе одговорност за своје поступке у званичном раду. Закони о министарској одговорности доказ су да су и министри у своме делању ограничени и да и они могу искусити последице неуставних, незаконитих па чак и штетних поступака својих. Узме ли се сада, да министри имају право да прибегавају саветима Касационога Суда, њихова одговорност може по некад бити сведена на врло малу меру. Истина, и поред тумачења Касационога Суда, министар не може бити ослобођен одговорности; државни суд, кад би нашао да у извесној радњи министровој има елемената за кривицу, не би се морао обазирати на тај факат да се оптужени брани мњењем које је, претпоставимо, Касациони Суд дао по истој ствари, и могао би га à la rigueur осудити. Али, на сваки начин у једном оваквом случају положај министров не би био много критичан. Правдајући се мишљењем једног тако компетентног тела као што је Касациони Суд, он има у корист своје неодговорности једну врло јаку околност. Исто тако, ово министрово право да консултира Касациони Суд олакшава му веома и држање пред парламентом, ако би се повукао на одговор по каквој ствари у којој му је тај суд давао обавештења.

Напоследку, ова помоћ Касационог Суда има за дејство и то, да министра одстрани од рада на познавању разних закона које може бити позван да примени. Кад је Касациони Суд дужан да му, на његов захтев, реши свако законско питање на које у својим пословима може наићи, министар не осећа потребу да сам таква питања расправља и да себи натура један излишан посао. Разуме се да та привилегија министрова никако не иде у прилог њиховом познавању послова, а отуда ни у прилог доброга вршења поверене им дужности.

Закључак из свега овога јесте тај: да Касациони Суд није ни по Уставу ни по закону, а ни по науци, надлежан да министрима даје ма и факултативна мишљења о томе, како се има разумети какав администра-

тисни закон, т. ј. закон чије је извршење стављено у дужност административне власти; а ово тим пре што код нас судска власт не само да не може вршити активну администрацију, већ не може ни спорну.

Јуриспруденција Касационога Суда у овом питању није стална, бар што се тиче ових последњих година из којих датирају наши податци. Док је у неким случајима Касациони Суд одбијао од себе надлежност коју му је управна власт натурала, из разлога што се тичало тумачења административних закона, дотле је у другим приликама задржавао за себе надлежност и тражено мњење давао. Ми ћемо навести неколико примера и за једну и за другу јуриспруденцију.

Тако, Касациони Суд се огласио за надлежног поводом ових питања: протумачио је §. 4. зак. о правозаступницима, с погледом на пропис чл. 4. зак. о истражним судијама и нашао: „да године које је извесно лице провело у државној служби као истражни судија не даје му право да може бити правозаступник без полагања правозаступничкога испита“. (Одл. Опште Седнице од 3. VI. 94. бр. 4823.) — Услед тражења министра просвете и црквених послова, Касациони Суд одговорио је на ова питања: „да ли чиновник који је дао својевољно оставку на државну службу, па примајући се звања, у коме су законом регулисане плате, има права на ону плату, коју је имао приликом давања оставке на државну службу; и да ли се код постојеће уредбе о регулисању и количини плата може, осем случаја у чл. 5. закона о регулисању плата професорских, реметити ред и количина плате?“ (Одл. О. С. од 25. XI. 95. бр. 12.117.); и на питање: „може ли свештеник који је под стечајем чинодејствовати и вршити друге службене и парохијске послове (§. 102. зак. о цркв. властима)?“ (Одл. од 18. V. 96. бр. 878.). — На питање министра привреде, Касациони Суд протумачио је чл. 5. закона о дневници, подвознини и селидбини државних чиновника (Одл. од 31. VIII. 96. бр. 7800.). — На захтев истога министра, Касациони Суд донео је своју одлуку о значењу чл. 2. закона о општинским кошевима. (Одл. од 31. VIII. 96. бр. 6045.). — На питање министра унут. дела расправио је питање „о накнади селидбених трошкова од железничке

и паробродске станице, и од ових до стана и обратно“.
(Одл. од 5. IV. 94. бр. 3079.).

За јуриспруденцију у првом смислу навешћемо ове примере: министар правде, на тражење суда општине београдске, поставио је Касационом Суду ова питања: „како се има сматрати ралња општине у погледу вршења нивелације по постојећем одобреном плану, а на основу закона о местима у Србији и његове допуне, т. ј. да ли као приватна или јавно - званична“. Касациони Суд, у својој Општој Седници донео је ову одлуку: „Касациони Суд начелно није надлежан за објашњење постављеног питања, пошто је закон о местима у Србији са његовом допуном политичко-административне природе“. (7. IV. 97. бр. 2500.).

— Министар финансија тражио је да Касациони Суд да своје мњење о томе: „може ли се сматрати за казну и десетогуба монополска такса, предвиђена у чл. 21. зак. о устр. држ. монопола, и ако се може сматрати за казну, може ли се иста замењивати затвором као и новчана казна, кад се од осуђеног не може наплатити услед немаштине?“ Касациони Суд одговорио је „да он није надлежан да објашњава законе административне природе, које има да примењује Државни Савет, као највиши административни суд или фискална судска власт. Ово тумачење не би имало за ову власт (Држ. Савет) ничег обавезног и по томе би било без икакве практичне вредности“. (Одл. од 4. XI. 97. бр. 7356).

66. Судски закони. Питање које нас овде занима сведено је на тај начин на ову меру: може ли Касациони Суд, на основу §-а 16. тач. 2., на захтев министра правде доносити необавезне начелне одлуке о значењу оних закона чија примена спада у надлежност судске власти? Из досадашњег разлагања видели смо да Касациони Суд не може: 1) давати обавезна мњења ни о каквом закону; 2) да не може давати необавезна мњења о административним законима. Остаје нам само да решимо и ово треће и последње питање.

Тежиште питања лежи у овоме: да ли давање необавезних начелних мишљења од стране Касационога Суда треба сматрати као неко вршење законодавне власти? Ако не треба, онда ништа не би сметало Касационом Суду да таква мишљења даје о судским законима. У противном

случају, он би био ненадлежан да и те законе, ма и не-обавезно, начелно тумачи. У овом случају, за ненадлежност тога Суда односно административних закона била би два разлога: 1) начело поделе између законодавне и судске власти, које се противи да Касациони Суд може у опште о каквом закону начелно решавати; 2) начело поделе административне и судске власти, које не допушта да судска власт може примењивати административне законе. А што се тиче ненадлежности Касационога Суда односно судских закона, њу би мотивисао само онај први разлог, јер је тај суд надлежан за примену судских закона.

Ми смо напред видели да постоје две врсте тумачења закона: законодавно и судско. Видели смо, у чему се и једно и друго састоји. Казалисмо да судска власт може законе тумачити само у прилици конкретног спора, и у циљу да спор реши; да судској власти не треба дати право начелнога тумачења и да решења Опште Седнице Касационога Суда не треба да имају обавезне силе изван спорова у којима су донесена. Ако би другојаче било, ако би Касациони Суд могао доносити обавезне начелне одлуке, т.ј. такве које би биле обавезне за судове не само у споровима поводом којих су донесене већ и у будуће, у истоветним споровима, он би имао у својим рукама у извесној мери законодавну власт. Овде имамо да размотримо да ли право начелног *необавезног* тумачења није у противности са принципом поделе између законодавне и судске власти, и да ли такво право не би било скопчано са штетним последицама. Без значаја је, да ли Касациони Суд тумачи у тој форми законе својом сопственом иницијативом или на захтев управне власти.

Мишљење наше је да атрибуције Касационога Суда треба увек да остану *чисто судске*, а какве су атрибуције судске власти видели смо већ. Касациони Суд не треба никад и ни у којој форми да изађе из круга тих атрибуција и да врши ма какав посао који нема карактер судске функције. Правило ово није само проста игра речи, већ његово запостављање не иде без штетних последица: резултат коме увек води непоштовање начела поделе власти од стране појединих државних органа.

Начелно тумачење од стране Касационога Суда, ма оно било и необавезно, у пракци ће махом произвести

исто дејство. Кад Општа Седница Касационога Суда, са ауторитетом који прати њене одлуке, начелно протумачи неки законски пропис, кад се она, другим речима, изјасни да ће све спорове чије решење буде зависило од тога прописа расправити на један већ одређен начин, та одлука учиниће на ниже судове ефекат који ће судије упутити на исто држање, као и кад би одлука за њих била обавезна. Налазећи се пред једном начелном одлуком највишега суда, они ће ретко бити расположени да тој одлуци не приђу, да је не усвоје увек кад год буду имали да примене протумачени пропис. Какве би користи имали да истичу своја лична мишљења, кад се Касациони Суд већ једном изјаснио о истом питању? Уверени да у борби коју би заподели са Касационим Судом не би имали успеха, они ће у својим решењима просто санкционисати одлуке тога Суда. Ово одсуство воље код нижих судија да, одбацујући доктрину Касационога Суда, овог подстакну да о својој одлуци поново размисли и, по потреби промени је, осигурава у неку руку законску важност његовом тумачењу, које је, може бити, закону противно, и тиме се оно уздиже на степен закона, закона који је издао Касациони Суд.

Осим тога, стварање сличног расположења код нижих судија стаје на пут и самом напретку у правосуђу. Као што смо то и напред приметили, сваком судији треба ставити у изглед да његово мњење, ма да је оно противно мњењу вишега суда, може однети победу. Само тако моћи ће се судија подстаћи на рад и на размишљање, што је свакако добит по његово судско образовање и по сам напредак у законодавству.

67. Истина, може се поставити питање: на шта забрањивати доношење начелних одлука, када се до горњих резултата долази и иначе? Какве разлике има између случаја да Касациони Суд протумачи извесну одредбу законску у прилици каквог конкретног спора и случаја да он то учини у начелној форми? Зашто би он у овом другом случају био сталнији у свом мњењу него у првом? Не можемо рећи да ова примедба нема вредности; али, и поред тога, несумњиво је да се Касациони Суд налази, у погледу промене свога мњења, у неповољнијем положају, кад је он извешан пропис законски протумачио у начелној форми, него кад га је просто применио

у неком конкретном случају. Кад суд извршен спор реши помоћу законских прописа, кад овима да значај само у обиму тога спора, њему нису, за будуће спорове, руке толико везане; између истоветних спорова може бити извесних нианса, које чине да се, поред свега тога што се они имају расправити по истим одредбама законским, долази до неједнаких решења. Напоследку, нека се и узме да овај одговор на горњу примедбу није много конклюдентан, опет, и поред те примедбе, и баш због ње, не треба Кас. Суду дати право начелнога тумачења: кад и само судско тумачење има својих незгодних последица, онда је то један разлог више да начелно тумачење не треба да се налази у атрибуцијама судске власти, јер би се тиме само умножиле штетне последице које, као што мало час видесмо, прате и само судско тумачење. Међу тим, судско тумачење се мора дати судовима, пошто оно сачињава суштину судских функција, и правосуђе би без њега било немогуће; док, на против, не само да начелно тумачење није апсолутно нужно, већ још је и непотребно.

68. Јуриспруденција Касационога Суда односно овога питања скоро је стална. Видели смо напред да је Касациони Суд често пута од себе одбијао надлежност за начелно тумачење административних закона, али само из тога разлога што су судске функције одвојене од административних. Када се тичало начелнога тумачења оних закона чија примена припада судској власти, Касациони Суд је махом сматрао да начелно тумачење таквих закона није у контрадикцији са природом судске власти, и у том смислу схваћено је наређење §. 16. тач. 2. Само, такве одлуке Касационога Суда нису једногласно, па чак ни увек са великом већином доношене. Има случајева да се знатна мањина судија није слагала са овом доктрином и гласала је за мњење, да Касациони Суд, по природи својих атрибуција, не може доносити друге одлуке сем одлука којима се конкретни спорови расправљају; другим речима, да Касациони Суд прелази круг своје уставне надлежности, када у начелној форми тумачи законе, па ма се тичало и судских закона.

Да наведемо неколико примера, из ових последњих година, где је Касациони Суд начелно протумачио какав судски закон.

Према претпису министра правде, Касациони Суд, у својој Општој Седници, одговорио је на ово питање: „морају ли лекари о ономе, што су у приватној пракси као лекари сазнали, сведочити у брачним парницама“ (Одл. од 20. VIII. 94. бр. 5529).

Одлуком својом од 4. III. 95. бр. 2.012. Касациони Суд протумачио је §. 466. у вези са §. 501. грађ. суд. пост. Било је питање: „да ли су уредне јавне пролаје, када је попис имања учинила општинска а не полициска власт“.

Одлуком од 30. X. 95. бр. 10.922. расправио је питање: „да ли може према тач. 7. §-а 471. грађ. суде. пост. и друга половина чиновничке плате бити предметом приватне залоге, кад на то пристане чиновник кога се тиче“?

На захтев министра правде протумачени су §§. 131. и 143. стец. пост. (Одл. од 11. VI. 96. бр. 2276). А одлуком од 31. VIII. 96. бр. 2650. одговорено је на питање: „да ли је по §. 18. закона о свом устројству, као изузећу од §. 2. стец. пост., трговачки суд надлежан за отварање стечаја и над имањем нетрговачким, кад је само потраживање по меницама, дакле, без обзира на карактер и особину лица?“

69. Много су ређи случајеви у којима је Касациони Суд одбио од себе надлежност, мотивишући такву одлуку самом природом судских функција. Навешћемо два примера на који смо наишли међу одлукама од последњих година. Министар правде тражио је да му Касациони Суд расправи ово питање: „Да ли Управа Фондова при наплати из заложенога јој имања искључује све друге тражбине без разлике, па и порезу и кривичне трошкове §-а 6. закона о давању новаца, или ако не искључује, које јој тражбине претходе?“ Касациони Суд одговорио је: „Да он налази да за решење тога питања постоје потпуно јасне законске одредбе, изложене у специјалним законима, и то како о наплатама редовних тражбина, тако и о случајима стеципног поступка; и пошто ове одредбе могу бити предмет судске оцене само у конкретним случајима, Касациони Суд није позван законом да о њиховој важности доноси своје мњење у опште“. (Одл. од 4. III. 95. бр. 95. бр. 2058).

На питање министра просвете и црквених послова (преко министра правде): „1^о. Да ли се помоћницима В. Ж. Школе и учитељицама основних школа при постављању за класне учитељке имају урачунати и године, које су оне провеле као помоћнице или као учитељице основних школа, те да им се према тим годинама и плата одређује; 2^о. Да ли се учитељицама основних школа, које претходно постану помоћнице, па онда класне учитељке, имају рачунати и године проведене у служби учитељице основне школе и године помоћничке, или само једне и које?“ Касациони Суд је одговорио: „Да би од законодавног тела требало тражити тумачење или допуну законских прописа у питању, јер Касациони Суд није надлежан за тумачење и допуну каквог законског прописа“.

70. Да цигирамо сада који пример у коме, само по мњењу мањине, Касациони Суд нема права да законе начелно интерпретира.

Министар привреде питао је, преко министра правде, Касациони Суд о томе: „после кога рока за таравају кривице и пресуде изречене на основу закона о своским дућанима“. Суд је решио питање, али је мањина судија била овога мњења: „Празнина закона, као што је случај у постављеном питању, не попуњава се *начелним судским тумачењем него одлуком законодавног тела*. Са обзиром на задатак Опште Седнице Касационога Суда, мањина налази да треба одговорити г. министру правде, да постављено питање излази ван круга одредаба §-а 16. тач. 2. зак. о устрој. Кас. Суда“. (Одл. Опште Седнице од 22. III. 97. бр. 2005).

Министар привреде тражио је да му Касациони Суд објасни чл. 103. и 105. зак. о акционарским друштвима. Суд се одазвао томе захтеву и те прописе протумачио (Одл. од 29. V. 97. бр. 3363.) Мањина је гласала за оваку одлуку: „Ако би се појавила разноликост у мишљењу нижих судова и Касационога Суда, може Општа Седница (а у том случају дужна је, јер је позвана законом) да о свим питањима решава и донесе своју одлуку, дакле, *једино у конкретном случају*. Упуштати се у *начелно решавање* овако положених питања, као што су она изложена у акту г. министра, значило би, да би Општа Седница прејудицирала, т.ј., да би о сваком конкретном случају, који би дошао на решавање Касационом

Суду, *унапред* дала решавајући одговор, а то би се противило и начелу правне науке и прописима позитивних закона. Из доведе наведенога јасно се види, да смо мишљења да Општа Седница одбије надлежност решавања и одговарања на овако постављена питања, јер она никојим законом није позвата да даје саветодавно мишљење у форми каквог правничког одбора“.

Нужно је да кажемо и овде коју реч о закону од 28. Новембра 1895., о коме смо у почетку ове расправе опширније говорили. Тамо смо видели да је тај закон проширио власт Касационога Суда и тачку 1. §-а 16., која је раније била укинута, повратио, допунивши њен ранији текст у корист веће власти Касационога Суда. По тој тачки, Касациони Суд има право доношења *начелних* одлука које ће, у границама законом обележеним, бити обавезне за одељења и Општу Седницу тога Суда. Према томе могло би се рећи: Кад је законодавац дао Касационом Суду чак и власт да законе тумачи у *начелној* и *обавезној* форми, зашто да му се, у случају §-а 16. тач. 2., не призна мања власт, власт доношења *начелних необавезних* одлука?

Ми смо већ казали шта мислимо о закону од 28. Новембра 1895. Нашли смо да је он и у противности са уставним одредбама и штетан по сам напредак у правосуђу и законодавству. Кад је тако, кад је овај закон изузетак од основног начела, по коме начелно тумачење припада само законодавној власти, и по коме судови законе могу једино примењивати у обиму конкретних случајева, онда се тач. 1. §-а 16. мора интерпретирати *stricto sensu*. Ока не може добити примене изван случајева у њој означених; на основу ње не може се §-у 16. тач. 2. дати смисао који му практика придаје. У осталом, зато што већ имамо једну одредбу која је скопчана са штетним резултатима, не треба, распростирући ту одредбу и на друге случајеве, још више такве резултате омогућавати.

Најзад да се помогнемо једним аргументом који, по нашем мишљењу, није без вредности. Стара редакција тач. 1. §-а 16. била је оваква: „У општем заседанију саветоваће се, како се има разумети какав закон пропис о коме би се приметило, да се у одељењима или у великом заседанију у подобним случајима неједнако ра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNI...RS

зуме и на случај односи (§. 8. грађ. зак.)⁴. Та је тачка укинута 16. новембра 1866¹), када је донесен пропис у тачки 4-ој истог параграфа, по којој: „опште заседање решаваће оне предмете у којима нижи суд не би усвојио примедбе, које му је учинило на пресуду једно одељење Касационога Суда“. Прописом овим регулисано је питање о томе: како се има расправити сукоб између једног одељења Касационога Суда и неког нижег суда поводом конкретних случајева. Према томе, и ако је по првобитној тач. 1. Касациони Суд могао имати право начелнога тумачења, то право није му више припадало после измене и допуне §-а 16. од 16. новембра 1866., када је Општој Седници дато само право судскога тумачења. Отуда, Касациони Суд после тога времена није могао имати право начелнога тумачења ни по тач. 2. §-а 16. Ова тачка после речене измене и допуне није више имала значај који је, може бити, имала пре тога. И кад она право начелнога тумачења није Касационом Суду признавала после 16. новембра 1866., не може му признавати ни после закона од 28. новембра 1895., који о тој тачки и не говори.

Кад §. 16. тач. 2. нема, по нашем нахођењу, сми-сао какав му практика придаје, онда остаје да он пред-виђа само овај случај: ако министар правде намерава да законодавној власти поднесе какав законски предлог, он може, ради потпуније израде предлога, тражити о њему мњење од Касационога Суда, под условом разуме се да предлог говори о стварима које спадају у делокруг суд-ске власти. Обраћање, у оваком случају, Касационом Суду ствар је веома корисна; јер је тај Суд заиста компетентан да добро оцени законске предлоге из своје струке, а међутим таква његова радња не коси се са његовим атрибуцијама, пошто овде није реч о примени каквог за-кона, већ се тиче оцене само једног предлога који има тек да постане законом. Друга половина тач. 2. §-а 16.: „или кад сам Касациони Суд, по увиђеној потреби, буде

¹) Пошто одредба тач. 1. §-а 16. није ни постојала у време када је до-несен закон од 28. новембра 1895., то погрешно стоји забележено, код те тач-ке, у најновијем издању *законика о поступку судском у грађанским парницама*: „замена од 28. новембра, 1895“. Може се заменити оно што је већ постојало, али не оно што је престало да постоји. Овде може бити само говор о *допуни* §-а 16., а не замени тач. 1., која сада садржи сасвим нову одредбу.

захтевао допуну или нов закон“ у складу је са оваким тумачењем те тачке. Да и прва половина овога прописа не циља на исти случај, зашто би она била обухваћена истом тачком којом и друга половина? Да прва половина мисли на *начелно тумачење* закона, зашто би она дошла у исту тачку у коју и једна одредба са свим другог значаја, која предвиђа са свим различан случај? Зар не би тада законодавац две тако разнородне одредбе ставио у две одвојене тачке?¹⁾

Тако треба, по мишљењу нашем, тумачити §. 16. тач. 2. устр. Касац. Суда. Тумачећи је само тако, Касациони Суд ће остати на терену својих уставних атрибуција које му дају право да судске законе интерпретира једино онда када је у питању расправа каквог *конкретног случаја*.

Ми смо овим завршили своју расправу о границама судске власти, која је, ма да је испала прилично дуга, обухватила само основне тачке овога важног питања. Нама и није био циљ да опширно третирамо питање о положају судске власти и њеним односима са осталим властима у држави, о чему би се могло написати читаво дело, већ смо само хтели да, поводом једне неправилне практике код нас, изнесемо основне појмове о тој власти, да укажемо на њихову важност и да тако, ако је могуће, изазовемо озбиљно размишљање о овом тешком питању. А размишљање о тој ствари нарочито је нама потребно, јер су код нас појмови о односима појединих главних државних власти доста нерашчишћени, како у законодавству тако и у пракци. Факат, пак, да су у нас нерашчишћени и тако основни појмови, као што су начела о односима државних власти, начела на којима почива сама наука о друштвеној организацији, не иде у прилог доброг уређења наше државе нити правилног развоја њенога живота. Не споримо вредност опсервацији, да добри закони могу произвести дејство које се по њих очекује, само ако се савесно примењују; али, ипак налазимо да су добри и прецизни закони на првом месту потребни:

¹⁾ По закону о Државном Савету од 17. авг. 1861., (зб. 33. 14., стр. 156.) овај је имао у својим атрибуцијама и законодавну власт. (§. 3. тач. а.) Како државни саветници, не имајући да примењују судске законе, нису ове ни познавали онако добро као Касациони Суд, то је и било корисно да се о предлозима законским, из његовога ресора, изјасни и Касациони Суд.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

кад људи имају често пута могућности да и јасна законска наређења газе, колико у том погледу, зло мора бити веће у држави где, у оскудици потпуних закона, склоност појединих људи да законе не поштују има још више маха да се испољи. А до ког тек степена то зло не може отићи, кад се осећа оскудица баш у потпуности и јасности оних основних закона, без којих нема правне државе.

Ж. М. Перић,
ванр. проф. Вел. Школе.

ЗАСТАРЕЛОСТ

ПО ГРАЂАНСКОМ ПРАВУ

Застарелост по грађанском законик у Краљевине Србије, §§. 922.—950. са нарочитим обзиром на његов изворник, аустријски општи грађански законик (§§ 1421—1502.)

Пише Алекса П. Милојковић

(Свршетак)

Одбацујући на страну прохтеве раскошних дворјана, који су ради подмирења преголених својих трошкова морали давати у *залогу* не само иконе својих отаца, него и наките својих матера, морамо се сетити и оних великих владалачких особа, које су ради остварења највиших идеала морале давати ради зајма у залогу и инсигније свога владалачког достојанства. (Сетимо се руске царице Катарине, која по цену својих адиђара спасава свога мужа од очевидне пропасти, као и шпањолеке краљице Изабеле, која заложу свој краљевски накит, те оправу Колумба, да тражи нов свет).

Дакле, ако би се ови параграфи морали брисати због раскошних дворјана, они би се на другој страни морали по два пут записати због „Катарина“ и „Изабела“. И законодавац је то у ствари и урадио (Види аустр. §. 1483. са његовим §. 1371., срп. §. 936. са његовим 1863. г. попуњеним §. 843.) учинивши заложну погодбу: *квалифицирану у неку руку чак и светом погодбом!* — Завиристе још боље у последњу тачку тих §§-а (аустр. §. 1483.

срп. §. 936), па ћете видети, да је законодавац *ликви и уцени* зеленашкој хтео да постави и паметне границе, те тим да омогући откуп историјских знаменитости од Шекспировог „Млетачког трговца“. Не заборавимо и *анти-хрезу*, која је живела у времену кад је овај закон писан.

Трећа примедба наша на рад г. Кошутића тиче се тумачења последњих десет параграфа оба закона, који су бар хтели да буду идентични, а у тумачењу, у коме се ми и г. Кошутић скоро диаметрално разликујемо. То ће дакле уједно бити овој расправи и

З а к љ у ч а к

или значај последњих десет параграфа.

§. 1493. изворника, срп. §. 941. значи ово: Ослањајући се на §. 17. (срп. §. 22.), §. 317. (срп. §. 200.), уверавамо се: I. Да се само *ничије* ствари (*res nullius*) могу слободно заузети, правично држати и законом доседети. II. Ствари и права, која већ имају свога власника, могу прећи на друго лице само на три начина, а ти су: 1.) воља пређашњег власника; 2.) изрека судчева (правомоћна судска пресуда); 3.) законско опредељење, односно *доселост* (*usucapio*). III. Законодавац у §. 1476. (у срп. закону је испуштена та одредба, и мора се исписавати из §§. 926—7.) категорички изјављује: **да доселост пристоји само трећем лицу**, а другом, на реду, лицу то право не може припасти **никада ни до века**, по категоричкој изреци §. 1477. IV. Другом лицу не помаже ни посед од 30 или 40 год. по §. 1477., док трећем лицу тај посед јест довољан законит основ за стечење власности над ствари или правом овом доселошћу стеченом по §. 1493. (срп. §. 941. по коме се тражи 24 односно, 36 година по §. 931.). V. *О застарелости* (*praescriptio extinctiva*) може бити говора ако је на животу лав о чијој се кожи ради (II. део §. 1493).

§. 1494. (срп. §. 942.) Према немоћном, за борбу, одбрану својих права неспособном лаву — не постоји или никаква или не бар озбиљна борба, а где нема борбе, борбе часне, отворене, мушке, ту не може бити говора ни о течењу, ни о губитку права. Ту нема ни застаре,

ни доселости. Она је могућа тек након две године по прекинућу запрека.

§. 1495. (срп. §. 943). Породица је тихо пристаниште човеково: Ту нема борбе, за то нема ни застаре, ни доселости.

§. 1496. (срп. §. 944.). Не сме се пуцати на обезоружана противника. Где и кад нема судства у једној земљи, онде и онда једна страна нема оружја у руци; њу штити закон, хуманитет, за то јој се не може натоварити на врат ни застара, ни доселост.

§. 1497. (срп. §. 945.) И застарелости и доселости има места само онде, где обе ратујуће стране располажу једнаким оружјем. У њихову распру нико да се не уплета. Док један не викне за помоћ, да се нико не усуди разваћати их. Што је ко од њих двоје одржао кроз прописано време, оно остаје његово. Са свим друкчије стајаће ствар, ако један од њих двоје викне за помоћ; јер ће онда чувар јавнога реда, закон, развадити и ствар ће пресудити на корист онога, који је јачи у праву. Закон води рачуна само о озбиљној свађи („судом гонио, парницу водио“), а не о дечијој пошалици и парници, која се води само из воље „парничити се“, а не ради озбиљне одбране угроженога права свога.

§. 1498. (срп. §. 946.). Ко је по предидућем параграфу своје право бранио, одбранио, стекао, тај га може уписати на своје име, ако је задобио право *власности* правомоћном судском пресудом или поравнањем, које је равно извршној судској пресуди.

§. 1499. (срп. §. 947.) Што вреди по предњем §-у за право *власности*, (својине), то вреди по овом §-у за обвезе. Аустријски грунтовни ред у §. 155. предвиђа за ова два случаја *парницу*, као битни услов за укњижење *власности* (§. 1498.) и брисање терета, обвеза (§. 1499.). (Види срп. чл.: III, IV, VIII, XV, XVI, XIX, уредбе о интабулацијама) ако се од оптерећеника, односно овде „*овлашћеника*“, није могло добити *искњижено* *очитовање* (clausula extabulandi).

По нашем мњењу §. 155. грунтовног реда захтева више но што је то тражио законодавац у §. 1499. (срп. §. 947.); јер по нашем мњењу облигација, била из деликта (§. 1489. срп. §. 939.), била из двостраног правног

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

посла (уговора), била из једностраног правног посла, она од свога постања држи у запетом стању, на „*прописном отстојању*“ како војници веле, обе стране, и онда је свака свесна своје дужности. Зато је по нашем миљењу овим §. 1499. (срп. §. 947.) законодавац дао право оптерећеном „*искати, да се избрише његова обвеза*“, која би се имала и уважити судском одлуком уз клаузулу, да ће постати извршном, ако се противна страна не буде жалила противу исте у року, који је законом опредељен (као код „*платежног налога*“ по меничним дуговима.)

У осталом и одредбе аустр. грунтовног реда и одредбе српске уредбе о интабулацијама само појачавају наше разлоге, да је свако право незастариво, и да се оно са једнога лица на друго може пренети само по вољи странака или по судчевој изреци или по законом опредељењу — доселости или застари, која се пак признаје само према трећем, а никако према другом, на реду, лицу.

§. 1500. (срп. §. 948.). Овај §. вели : Све док са послом из предња два параграфа ниси готов — ниси још ништа ни стекао, ни изгубио, ни с леђа скинуо. Другим речима : „Што год желиш стећи, одржати, оборити, мораш провести кроз јавне књиге, а кроз јавне се књиге даје провести само истинско право“.

§. 1501. (срп. §. 949.). Застара и доселост не вреди према *ничиијим* стварима апсолутно, а према *ничиијим* правима она има релативну вредност. Како се странке погоде онако и нека им буде, но ако се ускрве, онда закон баца између ратујућих страна „*застару и доселост*“, као гранцицу мира, као расхлађујуће средство, које ће их извести из бунила, жестине и узаврелости, те оспособити их, да са пристojном присебношћу свој спор без крви реше.

§. 1502. (срп. §. 950.) Застара је институт јавнога права, њу странке не могу нити умањити, нити повећати, јер је она законом за сваку поједину ствар и за свако поједино право тачно утврђена. — —

На завршетку морамо се још једном осврнути на заложну погодбу, или на зајам, који је залогом осигуран.

Рекли смо већ, да је општи аустријски грађански законик ступио у живот 1811. и да је у то време по-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

стојала *антихреза* (давање непокретних добара у реум), што се на несумњив начин признаје нарочитим законом, којим је протумачен §. 1371. и §. 1372. аустр. грађ. закона. Тај је закон издат 12. Децембра 1852. Бр. 247. д. з. л. (тако звани: Дједински или *Avicitaetspatent*). Тим се законом, као специјалним, укила антихреза, а §. 19. тога закона признаје, да је она дотле важила, што значи, да није била противна закону дотадањему, а то је одредбама §§. 1371—2. (срп. §§. 381. и 843.) и §. 1483. (срп. §. 936).

Из истог §. 19. овог закона види се и то, да је овај закон издат једино ради добара привилегованих особа; јер закон изрично о њима и говори.

Зна се и то, да трећина земље нашега сељака данас стоји под антихрезом, а стајала је без сумње и 1864. кад је §. 843. у срп. закону попуњен одредбама из аустр. §. 1371.

Кад се уз то узме на ум и то, да аустр. §. 1483. са својим §§. 1371—2. тек чини целину, и да то исто вреди за српски §. 936. са његовим §. 381. и 843. — онда ћемо доћи до несумњивог закључка, да је законодавац стилизацијом §. 1483. (срп §. 936.) доказао на несумњив начин: 1). Да је водио најстрожега рачуна о времену и приликама, под којима је закон писао. 2) Да је овим параграфом циљао непосредно на крунска и племићска добра као и на домаће светиње, реликвије, привилегованих особа, које су често допадале шака Шaj-локових. (Дакле како покретна залога, *riguus*, тако и непокретна имовина, *antichresis*, подједнако су заштићени овим параграфом). 3). Овај је параграф намењен био искључиво *ручној залози* и *антихрезу*, која у оно доба бејаше у моди код свих привилегованих особа, чији пак интереси бејашу веома блиски срцу тадањег законодавца. 4). Појимање времена и правих својих интереса диктовали су законодавцу императивно, да ову одредбу овако стилизује, како би поред његових рођака и љубимаца могли и ми обични смртни уживати благодети оваке једне мудре и паметне законске одредбе. 5). Овом је одредбом освећена уједно и незастаривост права и доказано је на опипљив и несумњив начин: *да право не може никада застарети*. 6). Да и сами *ипреклузивни рокови* војују за незастаривост права главнога, јер је преклузивни

рок услов „временити“ постављен на штету главног права, а у корист кога спореднога права. 7). Да сва права не могу другије застарети до само услед колизије двају права, — где се два права трије, где једно друго не искључују, ту нема ни застаре.

Дакле :

У закону нема аномалије (види срп. §. 840.)*)

Сва су права света, неприкосновена, незастарива, неотуђива — само дотле, докле не дођу у сукоб са јачим правом, са правом јавним.

Застара је институт јавнога права и примењује се на приватна права човека само у толико, у колико то неминовно изискују јавни интереси.

Отуда следује овакав логички закључак :

Где нема сукоба, колизије, права (без погледа на то, да ли тог сукоба просто нема, или није дозвољен, или је немогућ), ту нема застарелости права.

У Београду, Септембра 1898.

А. П. Милојновић.

КОМИСИОН

(По нашем, француском и немачком законодавству)

од

Боривоја Л. Поповића

свршеног правника.

(НАСТАВАК)

II. Предмет комисионог уговора.

Предмет комисиона мора бити трговачки посао.

Никаких тешкоћа нема кад су у питању послови који имају комерсијалну особину на извесан апсолутан начин, као што је меница. Субјективни елеменат акта ни у колико не утиче на

*) О значају срп. §. 840. види наш чланак у „Дневном Листу“ бр. 270. од 27. XI. 1897.

WWW.UNILIB.R
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

његову квалификацију, јер она лежи у самој природи његовој, личност вршиоца остаје му страна.

Другчије је кад се за квалификацију акта има да води рачуна о занимању или намерама странака. Акт је тада трговачки на извесан релативан начин; он може бити трговачки према једном, а нетрговачки према другом. Да ли је потребно да је акт према обојим трговачки? Да ли је довољно да је он трговачки само према комитенту или само према комисионару? Питање је јако дискутовано.

Ја сам сопственик једног винограда, ви сте винарски трговац, ја вам шаљем мој производ и ви се примате да га продате; продаја је трговачка за вас али не за мене: има ли ту комисиона? Обрнуто, ја сам трговац, ви сопственик, ја вам шаљем робу да је продате.

Један признати аутор¹⁾ поставља ове две хипотезе и овако одговора:

Треба разликовати две врсте комисиона. Ако сте радили у моје име, онда ви нисте ништа друго до мој *nudus minister*; ја сам у ствари онај који ради посредством ваше личности, ја сам онај који говори кроз ваша уста, ја уговарам, ја се обавезујем. Ви нисте ништа у очима трећих, све иде између мене и њих. Да би се звало да ли је посао трговачки, треба узети у обзир моју професију или моју намеру а не вашу, јер закон ставља комерсијалитет у зависност од намере онога који ради а то сам ја. Ако радите у ваше име, ствари добијају други изглед. То нисам више ја који ради, то сте ви; ви уговарате, ви се обавезујете према трећим: све је то учињено истива за мој рачун; али *све потиче од ваше правне личности* а не од моје. Ви сте вршилац, ви квалификујете акт.

Ова доктрина гласила би овако: кад комисионар ради у име свог комитента, комерсијалитет посла треба испитивати с обзиром на комитента, а кад комисионар ради у своје име комерсијалитет се испитује према њему. Кад би се ова доктрина применила на систем где комисионар може радити једино у своје име, остао би принцип да комерсијалитет комисионог акта треба испитивати према комисионару.

Ова доктрина је у основи погрешна. Она почива на једном фаталном бркању две различите ствари: комисиона који је уговор *sui generis* и операције коју комисионар има да закључује

1) Clamageran. op. cit.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

са трећим. Та операција је истина предмет комисионог уговора, истина је и то да она треба да буде трговачка некако, ну погрешка је што се та операција не посматра као предмет комисионог уговора већ доцније, кад се она развије у засебан правни посао: уговор који закључују трећи и комисионар — испитује се комерсијалитет акта не у комисионом уговору већ у овом другом. Да илуструјемо ову некоректност примером. Ја вам шаљем извесну количину робе да је продате за мој рачун. Ви сад закључујете продају са Tertius-ом.

Овде постоје два правна посла: уговор, који закључујемо ја и ви, и уговор, који закључујете ви са Tertius-ом. Овај други уговор нема ничег заједничког са комисионом; комисион постоји само у уговору између мене и вас *и ту* треба тражити да ли су услови за трговачки комисион испуњени. Чим одвојимо овај други уговор а са њиме и трећег уговорача, питање се упрошћава. Комерсијалитет комисиона испитује се с обзиром на комитента јер се посао за његов рачун ради. Он је *dominus negotii*. — Не налазимо никаквог разлога да се тврди, да је комисионар лице, које даје квалификацију акту. Зар зато што се посао закључује под његовим именом? У односима између комисионара и комитента та околност ништа не значи, јер и ако комисионар ради под својим именом, он добро зна да је то посао туђ, комитентов; он је само његов извршилац, ако хоћете баш и — *nudus minister* исто онако као и кад посао извршује под комитентовим именом. Ми смо већ једном рекли, а згодно нам је да овде то поновимо: по сам комисиони уговор апсолутно никаквог значења нема то, што комисионар ради под својим именом, и све док имамо посла са самим комисионим уговором, комисионаром и комитентом, нема се места разликовати та два случаја, иначе ће се редовно долазити до забуна и погрешних закључака.

Рекосмо, да кад изолишемо трећег уговорача, тешко је наћи разлога за тврђење да квалификација посла зависи од комисионара. При свем том постоји и друго мишљење. Вели се: није свакад потребно да је посао за који комисионар добија налог, трговачки према комитенту, довољно је само да је то трговачки посао у опште, ма како. Треба дакле само то: да је комисионар извршио један трговачки посао. Тако, ако Notus комисионар, који редовно тргује са вином, добије налог од Primus-а, сопственика винограда, да за његов рачун прода извесну количину вина, ту ће бити комисиона. За ово мишљење стоје ови разлози. Вели се: комисион је једна врло корисна установа и његовој примени треба дати што већег полета. Овим системом то се постиже, јер

је њиме дата могућност земљорадничкој класи, у опште сопственицима, да уживају користи комисионарске трговине. Осим тога закон оглашује за трговачке све послове, које изврши трговац а стоје у вези са његовом радњом (§. 67. тач. 4. зак. о устројству трговачког суда).

Држимо да је ово мишљење нетачно. Пре свега оно је са свим произвољно јер нема никаквог ослоња у закону. Позивању на тач. 4. §. 17. зак. о устр. трг. суда никако нема места. Комисион је основни трговачки посао. Значи, да комисион ствара свом вршиоцу трговачку особину, т.ј. сталним вршењем комисионарских послова једно лице постаје трговац. Питамо: да ли се та трговачка особина задобија и вршењем послова онаких какав је наведен у примеру? Држимо да се на то питање може дати само негативан одговор, јер, вршење туђих грађанских послова не значи трговати, и онда, посао у наведеном примеру није комисион. По теорији споредности и тај се посао увршћује у ред трговачких послова, али то је сасвим друга ствар. Допуштамо чак да се тај посао узме за комисион, али никако то није зато што он има све карактерне знаке комисионог уговора. Сасвим је други основ из кога се то изводи: то није сам уговор, сам акт, већ вршиочева трговина, његова раније стечена трговачка особина.

Осим тога мишљењем, које критикујемо, пружа нам се један бескрајно широк систем. По теорији споредности трговачки су сви послови које изврши трговац због своје радње. Истим путем, којим заступници овог мишљења изводе своје тврђење за комисион, дало би се извести и за безброј других послова, да су трговачки, што би свакако било неосновано.

Пристајемо да је овај други систем бољи са практичног гледишта. Примена комисиона заиста била би много шира. Али то је сасвим друга ствар, и, то није посао тумача закона већ твораца његових.

КОНВЕРСИЈА ЈАВНИХ ДУГОВА

(Свршетак)

II. Конверсија са повишењем именитог капитала државног дуга.

Биће „Конверсије са повишењем именитог капитала државног дуга“ састоји се у томе, да држава — ако у опште постоје услови за конверсију, да је н. пр. курс 5% ренте скочио преко пари — својим повериоцима алтернативно предлаже повраћај дуга или ново задужење са каматом, која је мања него што је текућа каматна стопа на новчаном тргу. Тако се н. пр. конвертује 5% рента не у 4% — што би одговарало текућој каматној стопи — него у 3% ренту.

Поверилац, да неби био оштећен, мора код ове конверсије добити толики капитал у 3% ренти, да буде равн главници од 100 у 4% ренти, дакле $133\frac{1}{3}$ главнице у новој 3% ренти. Главница од 300 у 5% ренти конвертује се дакле у главницу од 400 у 3% ренти.

Овај пример вреди нарочито за конверсије у консолидовани (фундирани) дуг и претрпео би при примени конверсије на повратни дуг у толико само незнатну измену, што би се повериоцу главнице од 100 у 5% ренти морало у капиталу новог (неповратног) дуга издати не $133\frac{1}{3}$, него с обзиром на већу вредност задужница повратног дуга, нешто мање.

Околност од великог значаја, која при примени ове врсте конверсије своје дејство практички показује, па се стога ни при теоријском разлагању не сме ђутке прећи, то је неједнака капитализација појединих врста ренте од разних процената.

Разлика у капитализацији разних ренти, која се — и ако су хартије све подједнако солидне — појављује у несразмерним курсовима 3%, 4% и 5% -не ренте у истом времену — појава је, на коју је упозорио већ Др Прајс у своме делу *Of Public Credit and the National Debt*.

„3 проценте задужнице беху (25. X. 1781) по $55\frac{1}{4}$, а цена 4 процентних задужница, који су сразмерно требале да имају цену $73\frac{3}{4}$, била је $70\frac{5}{8}$.“

У истом времену стајао је дакле курс 3 процентних задужница сразмерно више него курс 4 процентних, ове последње дакле показиваху вишак капитализације према првим, јер што већи курс тим је нижа цифра капитализације.

Битност ове појаве, која се стално понавља, лежи у томе, да ренте са мањом каматом имају већи курс, да показују дакле мању капитализацију него ренте са већом каматом.

Кад би опет узели горњи пример, онда би био мањак капитализације 3 процентне ренте, од кога би држава учинила употребу приликом конверсије и којим би се она користила одговарајућим одређивањем количине именитог капитала новог дуга, који би уступила повериоцима. Помоћу и с обзиром на ову околност може се тренутно постићи и уштеда камата, која је већа него при конверсији са равним капиталом дуга.

Питаће, да ли се ново државно задужење по нижој него текућој камати, а са повећањем имените дужне главнице може држави препоручити, — нашло је различитога одговора.

Присталице конверсије са повећањем имените главнице оснивају своје мишљење на тврђењу, да је увећање главнице за државу мање теретно, него тренутно оптерећење каматом, коју мора плаћати за своје дугове. Уштеда је редовна, коју држава при тој конверсији постижава, а са конверсијом скопчани већи терет, коме се држава излаже за случај враћања повећане главнице, неизвестан је и случајан. Наводећи разне случајеве, који резултирају из односа курса нове ренте према њеном емисијоном курсу, они долазе до закључка, да повећање главнице у највећем броју случајева не кошта државу ништа, а за тврђу свога мишљења позивају се на рачуне вероватности ауторитета, као што је Лаплас.

Противно мишљење заступају чувени стручњаци као Роберт Хамилтон, Др Прајс и Стјуард од Инглеза, Талијанац Грималди и француски финансијски писац Лабјери, који конверсију са повећањем имените главнице државнога дуга безусловно одбацују.

Међу доказима о томе заслужује због своје особености да се спомене нарочито онај, којим се Грималди служи, сравњујући дејство исплате државнога дуга са

каматном стопом државнога дуга и тиме до закључка долази, да је исплата тим бржа, у колико је већа каматна стопа главнице дуга, који се има да исплати.

„Сто милијона укамаћених са годишње 6 на сто — вели он од речи до речи — брже ће се од амортизационе благајне, која је дотирана са једним милијоном ренте, одкупити и уништити, него кад би укамаћење државнога дуга било само са три на сто“. Није дакле корисно, да се камата смањује, а главница повећава. Ми потпуно усвајамо оно мишљење, које се појављује против конверсије са повећањем главнице дуга, а присталицама и пријатељима те врсте конверсије ставили би питање, које Грималди у своме делу истиче: „Кад је повећање главнице државнога дуга, као што пријатељи конверсије са повећањем имените главнице тврде, само нешто чисто теоријско без практичког значаја, дакле у истини само једна химера, зашто се претставља државним повериоцима као мамац, као накнада за смањивање прихода од камате, што услед конверсије наступа? Нужно је ипак, да има реалну основу и практичну корист за државне повериоце“.

У чему се ова корист састоји, показао је француски народни посланик Массон као извештач о пројекту конверсије министарства Виџеловог: значи за државу обвезу, да плати 100 франака место 75, чим би при новом смањивању камате и конверсији хтела приступити враћању дуга, а пошто држава за дуго времена враћање увећане главнице извршити неће ни моћи ни хтети, то на крају крајева значи одрицање државе за дуго време, да врати својим повериоцима дужву главницу.

Конверсије са повећањем имените главнице дуга проналазак су *haute finance*. Систем није тако прост, јасан и опште разумљив као онај под I. описани. Француски финансијски писци веле при теоријском разлагању ове системе изреком, да су је измислила и заштићавала лица, у чијем је интересу било, да државне финансије доведу у што већи неред, да их замрсе и препоруче смеле финансијске операције; да би . . . у кратко, да би могли у мутној води ловити. Изрека је опора, за већину конкретних случајева можда незаслужена, али трунка истине има у њој.

Овај други систем конверсије постао је у инглеском финансијском свету и пренесен је, као што се доказати

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

може, у другој десетини деветнаестог века у Француску. За беспристрасну критику тога система ваља нам приметити, да та врста конверсије, — нарочито при одговарајућој употреби горе поменутог мањка капитализације ренте са мањом каматом — даје већу уштеду у каматама него конверсија са равном главницом дуга, али да ова уштеда у каматама иде на рачун главнице дуга. Државни ће повериоци продајом нових задужница и добитком у курсу при томе наћи бар у неколико накнаде за смањивање ренте; али тај факт показује, да су имаоци ренте, рентијери у правом смислу речи, који државне задужнице као приплод капитала чврсто држе, према овој другој врсти конверсије у мање повољном положају, него спекуланти.

Овај и даљи разлог, да систем конверсије са повећањем главнице дуга по својој јасности, простоти и општој схватљивости много заостаје за конверсијом са равном главницом дуга, могу са правом послужити као мерило за одређивање вредности обе конверзијоне системе.

Пример конверсије са повећањем главнице а смањивањем камате државнога дуга, даје нам у најновије доба инглеска конверсија из 1884. године.

Повода томе дао је буџетни говор министра финансија Чајлдерса, који је — с обзиром на ту околност, да је курс $2\frac{1}{2}\%$ задужница за две године (1882—1884) од 86 скочио на 91, док је курс 3% консола у истом времену остао просечно на 101 до 102-те $2\frac{1}{2}\%$ процентне задужнице назвао хартијом будућности.

Закон о конверсији овластио је државну благајну, да створи $2\frac{3}{4}\%$ и $2\frac{1}{2}\%$ задужнице за замену 3% -них. Именита главница нових задужница, коју би државна благајна одредити имала, није смела код $2\frac{3}{4}\%$ прекорачити 102, а код $2\frac{1}{2}\%$ 108 за сваких 100 главнице 3% -них. Обе нове врсте дугова, $2\frac{3}{4}\%$ и $2\frac{1}{2}\%$ -не задужнице не могу се до 5. Јануара 1905. исплатити, а од тога рока могу се под извесним ограничењима вратити *al pari* по једномесечном одказу.

Под 8. Августом 1884. објавила је државна благајна, да је Инглеска Банка овлашћена, да у свако доба од 2. Септембра до 17. Октобра закључно прима пријаве

ималаца консола, редуцираних и нових 3% задужница ради конверсије у законом дозвољеној највећој суми.

Ималац 3% -не задужнице од 100 L, ако је пристао на предлог конверсије, напустио је годишње 3 L камате, а добио је за то 2 L 16 ш. 1 п. годишње, ако је примио задужницу од 102 са $2\frac{3}{4}\%$ или 2 L 14 ш., ако је примио задужницу од 108 са $2\frac{1}{2}\%$. Смањена камата гарантована је до 1905.

Према старом 3% дугу од	22,362.595 L 15 ш. 10 п
и укупној суми нових $2\frac{3}{4}$ и $2\frac{1}{2}\%$ -них задужница од . . .	23,878.199 L 15 ш. 5 п.
појавило се повећање државно-га дуга са	1.515.603 L 19 ш. 7 п.
а према ранијем терету камате у	670.877 L 17 ш. 5 п.
и новим каматама у	608.574 L 9 ш. 9 п.
као и анујитетима за исплату при-раслог капитала дуга, за 50 година по	15.547 L 5 ш.
показује с: фактичко смањива-ње камате са	46.756 L 2 ш 8 п.

III. Конверсија са смањењем имените главнице државнога дуга.

Претпоставимо опет, да је 5% рента достигла курс од 125, што даје фактичко укамаћење са 4%. У том случају могла би држава својим повериоцима предложити алтернативно са враћањем капитала издавање нових обвезница са каматом, која одговара текућем интересу (I. систем) или и испод текућих камата (II. систем). Али држава не чини ни једно ни друго. Она напротив предлаже својим повериоцима (разуме се алтернативно са понудом исплате дуга), да им годишњу ренту 5% неукраћену и даље исплаћује, ако саизволе, да ту ренту од 5 не плаћа на капитал од 100, него на главницу од 80. Лабелјри обележава поступак при овој конверсији као „*continuation du même intérêt, mais moyennant une compensation*“, при чему се реч „компензација“ не може узети у строгом правничком смислу. Овај предлог показује формулом

$$80:5=100:X$$

$$X=6\frac{1}{4}$$

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

годишње укамаћење од $6\frac{1}{4}$ на сто. Држава се пење са стопом камате своје ренте преко обичне каматне стопе, а за то опет смањује главницу свога дуга, — у нашем случају са пуном петином.

Овај систем предложио је — по наводу Лабелрија — 1824. Август Ламбер у своме спису „Систем француских дугова или смањење народнога дуга“. По његовом проналазачу назваћемо га Ламберов конверсионни систем.

Овај трећи систем обрађују у равној мери мађијски и теоричари и практичари као чисту теорију без практичке примене, а често га и сасвим занемарују.

И ако сумња о практичној вредности овога система није неоснована, то ипак научно разлагање конверсионних теорија захтева са математичном нуждом претрес и те системе, јер само тако може се говорити о потпуности поделе конверсионних система.

Овде ћемо приметити, да до сала није била усвојена теоријска тројна деоба конверсионних система, него се обично говорило само о конверсији са равном главницом дуга и конверсији са повећаном главницом дуга, као двема главним системама, а за тим се још спомињале поједине врсте њине, — трећи систем пак једва је сматран као први почетак.

Ово до сада уобичајено побрајање одговора можда стању праксе али за строгу научност оскудева му основ деобе. Ми смо као тај основ узели однос имените главнице старога према новом дугу, при чијој примени добијамо поменуте три главне врсте конверсије, под које се сваки случај конверсије даје подвести.

Као (истина први) случај практичке примене треће врсте конверсије мора се прибележити инглеска конверсија из 1830. године. Тадањи министар финансија Гаулборн предложио је конверсију 4% -них хартија због великог нагомилавања капитала и падања пијачне каматне стопе („Looking at the great accumulation of capital and to the diminished rate of interest in the public markets for all public and private securities“). Сваком имаоцу од 100 L 4% задужница из 1822. понуђено је или 100 L $3\frac{1}{2}$ % задужница (са јемством да неће бити нове конверсије за 10 година) или

70 L нових 5% задужница, гарантованих за 42 године, — обе понуде — кад се све узело у обзир — од једнаке вредности.

Ми наилазимо дакле овде на конверсију са смањењем дужне главнице алтернативно са предлогом друге врсте конверсије. Разуме се, да је имаоцима хартија, који нису хтели на то пристати, обезбеђена била исплата.

Конверсија је дала, при капиталу,	
који се имао конвертирати од	L 153,671.091
исплату у готову за	2,880.915
према томе је конвертирано	150,790.176
Из тога је створено 3½% задужница за	150,119.609
и 5% задужница за	469 398
Пошто су раније камате износиле	6,031.607
а нове камате износе	5,277.655
то је постигнута уштеда у каматама у	753.952

Приговори, који се од стране практичара подижу против овог трећег система конверсије, потичу поглавито из схватања, да се држава у случају практичког остварења те врсте конверсије мора одрећи на дуже времена права на враћање главнице, јер иначе неби нико купио ренте новог другог, над којима виси непрестано дамоклов мач: враћање, као и с тога што већ при конвертирању повећи део државних поверилаца неби био за принов, него би се изјаснио за исплату старог дуга. Из тога је узрока у горе помепутом нарочитом случају код ново створене 5% ренте гарантовано, да се неће враћати за 42 године.

Упркос овом приговору признају ипак и противници могућност примене ове врсте конверсије са извесним неопходним изменама, које би у појединим случајевима имали да одреде људи од праксе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

X.

Преглед поделе конверсионих система.

Горња подела конверсионих система, при којој је за основ узет однос имените главнице старога према именованој главници новога дуга, може се табеларно овако представити :

I	II	III	IV
Однос имените главнице старога према новом дугу	Име конверсионје врсте	Однос каматне стопе новога дуга према пијачној камат. стопи	С обзиром на III. наименовање конверсије као
Именита главница новога дуга равна је главници старога	Конверсија савном (именитом) главницом дуга	Каматна стопна новога дуга равна је текућој пијачној каматној стопи	Конверсија <i>al pari</i> (Conversion <i>au pair</i>)
Именита главница новога дуга већа је него главница старога	Конверсија сеповећањем (имените) главнице дуга	Каматна стопна новога дуга нижа је од текуће пијачне каматне стопе	Конверсија испод пари (Conv. <i>au-dessous du pair</i>)
Именита главница новога дуга мања је него главница старога	Конверсија сасмањњем (имените) главнице дуга. (Ламберов систем)	Каматна стопна новога дуга већа је од текуће пијачне каматне стопе	Конверсија преко пари (Conv. <i>au-dessus du pair</i>)

Из сравњења односа у I. и III. рубрици излази, да именита главница новога према именованој главници старога државнога дуга стоји у обратном односу као каматна стопа новога дуга према текућој пијачној каматној стопи.

Све три врсте конверсије претпостављају падање пијачне каматне стопе испод каматне стопе старога дуга.

XI.

До сада уобичајена подела конверсије.

Пошто смо описали конверсију и претставили њену поделу са нашег усвојеног гледишта, које се оснива на односу имените главнице новогa према главници старогa дуга, дужност нам је, да испитамо са једним погледом и поделу конверсијоних система, каква је до сада била у обичају.

Дело Лабејри-јево „Théorie et histoire des conversions de rentes“ зна за две главне системе: „Conversion en rentes au pair“ и „Conversion en rentes au-dessous du pair“.

Поред ове две системе, од којих прва одговара нашој „Конверсији са равном главницом дуга“, а друга нашој „Конверсији са повећањем главнице дуга“, набраја Лабејри као даље врсте категорије још conversions avec soultes и conversions en rentes amortissables,¹⁾ даље конверсије у анујтетима, доживотним рентама, конв. са редуклијом главнице (види трећу групу наше поделе), као и т. з. conversions différées (систем М. Ј. Лафита и маркија Олифре). Овим последњим посвећује француски аутор, као врстама које су на његовом отачаственом земљишту постале, духовито и врло поучно посматрање, на које се ми не можемо упуштати због ограниченог простора ове монографије.

Из наведеногa видимо, да у великом и чувеном делу, које се зове „Теорија конверсије“, нема у опште теоријске поделе конверсијоних система, а да се Лабејри-јево разлагање конверсијоних система, без основа теоријске поделе, распада у просто набрајање разних врста конверсије, које се појављују у пракси, нарочито у француској финансијској пракси.

Количина ових врста неисцрпна је; данас утврђена, она се може сутра дан опет умножити. Комбинацијама практичара овде је отворено широко поље. Но све се врсте дају подвести под једну од наших трију побројаних система.

¹⁾ Обе ове конверсије у ствари су само врсте, које су праксом постале и које се по својој природи могу подвести под једну од горње две системе. Јао што аутор сам отворено признаје.

Талијански стручњак Грималди, чије смо дело¹⁾ због здравих и исправних назора споменули, наводи у своме, истина поглавито практичарима намењеном разлагању о врстама конверсије ове:

1. Редукција ренте (он употребљује овај израз по тадањем значењу, као конверсију) са принудним враћањем а без умножења главнице (Гл. III.).

2. Конверсија ренте са смањењем камате, повећањем главнице дуга и принудним враћањем (Гл. IV.), и

3. Конверсија ренте са смањењем камате, повећањем главнице дуга, али без принудног враћања (Гл. V.).

Ова подела очевидно није исцрпна.

Ф. Небелиус¹⁾ зна за двојаку редукцију камате, а на име:

1. Редукцију камате јавнога дуга на текућу каматну стопу без повећања главнице, и

2. Редукцију камате испод текуће каматне стопе без повећања главнице.

Обе ове врсте иду теоријски у систему I. наше поделе, под „Конверсију са равном главницом дуга“. О конверсији са повећањем главнице нема код Небелиуса ни помена.

Овим свршено набрајање од других аутора усвојених подела — ако се израз подела у опште применити може — најбоље сведочи, шта вреди наша основа поделе и њоме постигнути тројни систем.

XII.

Свакање пијачне каматне стопе и њен утицај на државну ренту.

Што је већа камата, тим ће пре амортизацијони фонд исплатити главницу.

Dr Price, Of publ. cred.

У случајевима, које смо до сада спомињали, дало је свагда падање текуће пијачне каматне стопе повода за промену дуга а према општем, истина не строго научном схваћању, које појам конверсије ограничава на контраховање дуга са мањом на место са већом каматом.

1) Osservazione sulla conversione delle rendite pubbliche, Napoli 1836.

1) У делу своме „Herabsetzung der Zinsen der öffentl. Schuld“ 1837.

Ми смо горе већ показали, да конверсија не постоји само у таквим случајевима, него да се (по обичном финансијском говору) сматра да постоји свагда и онда, кад су услови новог дуга за државу кориснији него услови старог дуга, па било да та корист за државу лежи у мањој камати било у другим околностима н. пр. у томе, да нов дуг подлежи плаћању порезе, док је стари био од тога ослобођен. Ако смо ипак од свију тих случајева нарочито нагласили стварање новог дуга са мањом каматом и тај случај подробније разложили, то смо учинили с тога, што се случаји те врсте најчешће дешавају у пракси и што су са финансијско-научног гледишта најинтересантнији због студије међусобног односа између каматне стопе и главнице државнога дуга.

Ми долазимо сада на разлагање обрнутог случаја: стања, у коме се држава налази, кад текућа каматна стопа прекорачи имениту каматну стопу државне ренте.

Кад држава својим повериоцима од главнице 100 плаћа 4, а текућа пијачна каматна стопа скочи на 5 на сто, то ће се, пошто сваки капиталиста тражи за свој капитал приплод од 5 на сто, за државну обвезницу гласећу на именитих 100, која даје годишњу ренту само 4, на новчаном тргу само онај капитал платити, који при каматној стопи од 5 на сто носи камату од 4, т. ј. по формули

$$x : 4 = 100 : 5$$

која показује да је $x = 80$, т. ј. платиће се капитал од 80.

Случај, који смо сада претставили, има велике сличности са Ламберовом конверсијоном системом (систем III. наше тројне поделе), али се не сме са њоме побркати. Код Ламберове системе пада пијачна каматна стопа, па ипак повишава држава своју ренту, и ако би ју могла спустити, а смањује главницу путем компензације; у овом случају пак скаче пијачна каматна стопа, а према томе скакању удешава држава скакање своје ренте.

Посматрање и теоријско увршћење таквог случаја пружа неоспорне тешкоће.

Појам конверсије не да се применити, јер при алтернативи између враћања главнице *al pari* и принове дуга са смањењем главнице и повећањем камате, сваки

ће скоро поверилац изабрати прво, јер му очевидно даје веће користи. На овај случај даје се боље применити по-ступак, који Небелиус предлаже, наиме куповање оних дугова, који су закључени са малом каматом, и то куповање много испод пари, сразмерно пијачној каматној стопи, дакле у нашем примеру куповање 4% ренте у именитим 100 по берзанском курсу од 80, као и набавку за ову куповину потребног новца новим задужењем, чија ће именита главница бити равна стварно позајмљеним су-мама или бар приближна, а која ће бити укамаћена са већом каматом.

Сви ће скоро повериоци пристати на исплату старог дуга по берзанском курсу, дакле испод пари јер се иначе морају бојати још за даље падање њихових задужница.

* * *

Разлагање овога сада поменутог случаја пружа нам природним путем прелаз за другу научну и практичну примену оних међусобних односа између каматне стопе и главнице, по којима повећање камата проузрокује смањивање главнице — и обратно.

Већ на другом месту поменуто мишљење, које Грималди употребљује као доказ против дотичне врсте конверсије, да је на име смањивање каматне стопе државнога дуга при повећању његове главнице пре штетно него корисно за државну амортизациону благајну и да повећања пијачне каматне стопе ову тежњу знатно потпомаже, побудила је њенога проналазача, инглескога финансијског писца Стјуарда, те је учинио предлог, да се главница инглеског државног дуга смањи, а камата зато да се повећа. По његовом мишљењу требало је 3%-не ингл. задужнице преобратити постепено у 4%-не, а после у 5%-не. Ова конверсија дуга са мањом каматом у већу камату требала се извршити без обзира на тенденцију пијачне каматне стопе, т. ј. да се не чека на њено скакање. У томе лежи разлика између овога и непосредно пре тога поменутог случаја, у коме је повећање камате државне ренте учињено зависним од скакања пијачне каматне стопе.

Мишљење Стјуардово усвојио је и други инглески

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИВЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB. ауторитет, Др Прајс. У својој духовитој расправи¹⁾ поставља и доказује изреку, да скакање каматне стопе олакшава враћање, т. ј. исплату државнога дуга и да је оно у том погледу корисно. „При исплати државнога дуга“, вели Прајс, „знатне се користи вуку из његове ниске цене.... Рат би ускорио исплату државнога дуга и то у толико пре, што би дуже трајао и што би више подигао камату новцу“.

На истом схваћању оснива се често цитирана изрека једног слављеног инглеског писца, који је разлагао користи контраховања дуга са већом каматом у времену, када су инглеске ренте биле троцентне. Он вели: „Када би се све инглеске ренте могле конвертовати у петпроцентне, а при томе очувала могућност да се откупе ал раг, то би за народ произашле знатне користи из такве финансијске мере“.

ХШ.

Извршење конверсије.

За извршење конверсионне операције стоје држави два пута отворена, или извршење у властитој режији или помоћу једног предузетника, био он поједина личност или синдикат банкара. Којим ће путем држава поћи у датом случају, зависи од тога, да ли има довољна и непосредно употребљива новчана средства или не. У првом случају отпашће посредовање предузетника, на против у другом случају он је неопходно потребан.

Поводом скоро сваке веће конверсионне операције појављује се у дотичној земљи читав низ брошира, не научне, него практичне садржине, које се занимају питањем за тај конкретни случај најбољим начином извршења и средствима и која садрже пријатељске више или мање исправне савете за решење тога питања.

Такве брошире често су због тога добре, што једну или другу страну материје разлажу теоријски, и тако са своје стране доприносе посредно научном третирању

1) „Of Public Credit and the National Debt“, која је изашла као 3. гл. његових „Observations on Reversionary Payments“ etc 5. изд. Лондон 1792. стр. 201—202.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

конверсионог питања у једном или другом правцу, те тако поред практичне и научну заслугу стеку.

Противи се чисто теоријском карактеру овога списка, кад би побрајали и ближе оцењивали многобројне енглеске, француске, немачке и талијанске брошуре, које се поводом конкретних конверсионих случајева објављују у дотичним државама. То би условљавало и ближе разматрање специјалних односа појединих држава и њиховог финансиског стања у доба дотичне конверсије, — а тиме би прешли оквир нашега списка.

По кад-кад наилазимо у таквим броширама на савете, што се односе на извршење конверсије, који су тако добри и омогућују тако срећно решење разних често врло деликатних питања у томе послу, да их треба истргнути од заборавности.

Као пример ми ћемо из велике количине списка, који се занимају извршењем конверсије у конкретним случајевима, нарочито споменути један, који је изашао у години 1882. у познатој економској наклади Guillaumin & Comp. у Паризу (код које је изашло и дело Лабержијево). Као писац именује се на крају O. de Chanier. Брошира се зове: Conversion du 5 pour 100, односи се на француске околности и занима се у своме трећем делу питањем, какав мора бити поступак при самој конверсионској операцији, да би јој се обезбедио потпун успех, а држава изложила најмањој опасности за случај, кад би каква тешка политичка или финансијска криза изненадно прекинула усред посла ту операцију. Писац нарочито се занима тиме, да пронађе сретство, којим би се могло стати на супрот евентуалностима, ма какве оне биле.

После кратког погледа на положај и поступак других држава, које су извршиле конверсију или у сопственој режији или посретством услуга каквог синдиката богатих банкара, изјављује писац своје убеђење за нарочити случај конверсије 5% -не француске ренте у год. 1882., да се обе иваче уобичајене врсте извршења, не могу применити у овом случају. Прва због тога не, што су суме о којима је говор одвећ велике, а да би држава могла располагати са потребним сретствима за то и што је 5% -на рента једног вида, те се према томе не би могла операција поделити по серијама, као н. пр. код

дуга Сједињених Америчких Држава, које су своју 6%-ну ренту издали у серијама, па су могли једну серију за другом ради исплате одређивати. Друга врста извршења не би се могла применити због тога, што би банкарџи, чију би помоћ француска држава за извршење конверсије употребити морала, за свој труд ставили такве услове, којим би се веома смањила добит, што би резултирала за државу из те операције и што би ти банкарџи, ако би се ипак њихово суделовање примило, били изложени потпуној пропасти, кад би наступила предвиђена криза.

У тежњи да пронађе сретство, којим би могао отклонити све могуће штете, износи писац споменуте брошуре предлог, да влада на место формалне обвезе према публици, која ренту има, прими на себе само условну обвезу, т. ј. на место да се изреком и безусловно обведе, да ће платити 5%-ну ренту *à pari*, нека се само тако рећи као нека претња остави имаоцима ренте изглед на овакву исплату.

Практична вредност овог предлога, као што предлагач добро примећује, лежи у томе да држава, која није примила на себе формалну обвезу на враћање у госту са случај ако се понуда конверсије не прими, може мирно боља времена чекати, ако се криза појави пре свршетка конверсионог посла и тада може операцију одложити; док на против код безусловне обвезе враћања мора се исплата извршити а, претпостављајући случај рата, сви би повериоци то изабрали — на несрећу конверсионог предлога и саме државе.

У правичном, интересе државних поверилаца не вређајућем предлогу условне конверсије, лежи значајан моменат, који тим више треба нагласити, у колико се претпоставке њене примена — па дакле и сама примена — могу у другој држави лако поновити.

З а к љ у ч н а р е ч .

Свршетком предстојеће главе ми смо са нашим разлагањем дошли на ону тачку, где примена правила, постављених у теорији, прелази у праксу.

Теорија је одредила појам и биће конверсије, показала је основаност ове веома важне финансијске опера-

ције са гледишта разума, права и правичности, изнела је разне могуће врсте њеног извршења и показала је вредност сваке од њих.

Руковођени теоријским разлагањем биће нам лако да се у пракси у конверсији управљамо, да схватимо сваки поједини случај конверсије у његовом бићу, да га сведемо на његов одговарајући вид и према томе класификујемо.

Обилатој количини поучљивих примера, које нам пружа финансијска историја разних европских држава у прошлости, додаће нове примере скоро будућност.

Милан Ст. Марковић.

ИЗ СУДНИЦЕ

XLIX.

Исправе на страном језику не морају по §. 200. грађ. суд. пост. бити преведене и оверене надлежном влашћу.

(Одлука општег седиште Касац. Суда).

Пресудом првостепеног суда ваљевског од 29. Децембра 1897. год. Бр. 32796 одбијена је тужилачка фирма од тражења, да суд осуди туженог да јој плати дужну суму, са тог разлога, што је поднети извод рачуна, којим се доказује тражбина, — на немачком језику, који суд не мора знати, а прост превод истог није по чл. I. конвенције о узајамној помоћи у судским делима између Србије и Аустро-Угарске, надлежном влашћу оверен, а и тужени му не признаје доказну силу.

По жалби пуномоћника тужилачке фирме, Касациони Суд примедбама свога II. одељења од 13. Маја 1897. год. Бр. 4237 поништио је пресуду првостеп. суда са ових разлога:

„У §. 200 грађ. суд. пост. стоји: ако је исправа писана на страном језику, мора се поред оригинала и српски превод приложити, а није условљено, да овај превод мора бити и влашћу оверен. Да ли је пак превод тачан или не, о томе се противна страна, ако сумња, може да увери захтевом, да јој се ориги-

нална исправа поднесе, а ово подносилац исправе мора по закону да учини, јер иначе у том случају превод нема доказне вредности. Непотребност, да власт овери превод у оваквом случају, утврђује се још и тим, што се у §. 200. помиње и §. 94. грађ. суд. пост., у коме стоји да се исправа подноси у препису овереном полицајском влашћу, или самим подносиоцем; јер кад се препис исправе на српском језику редовно не мора оверавати влашћу, онда се има по аналогији узети, да и превод исправа на страном језику, у недостатку друкчијих наређења законских, не мора бити влашћу оверен.

Позивању суда на чл. I. конвенције такође нема места, кад се у томе члану и не говори ништа о оверивању превода, већ само о томе, како изводи из трговачких књига — дакле оригинал исправе — треба да буду надлежном влашћу оверени, а тај је извод у овоме случају (в. тужбу) уредно по конвенцији оверен и његова се доказна вредност има ценити по одредбама наших закона исто онако, као и доказна вредност извода из књига наших трговаца“.

Првостепени Суд није усвојио ове примедбе, већ је дао ове противразлоге:

Не стоје наводи Касационог Суда:

1. *Да се противна страна о тачности превода може уверити кад јој се оригинал поднесе.* Јер и противна страна и суд (II. одељење истина не помиње суд) могу незнати језик, на коме је оригинална исправа написана. И у том случају суду не би ништа друго остало, него да силом своје одлуке, прости наводе једног парничара, произведе на степен доказа. А противном парничару остало би да жали, што се суд избарабарнио са његовим парничарем.

2. *Овде нема места примени аналогије §. 94. грађ. пост.*

Првостепени Суд мисли, да одлука судска о спорној ствари зависи од тога: која странка буде убедила суд о истинитости онога, што је она у спору тврдила. По томе за одлуку судску у свакоме спору није довољно, да парничне странке само поставе своја тврђења, да представе суду само своја тражења, него оне морају свака еа своје стране изнети и основе или елементе, ради стварања убеђења у судије о истинитости својих, геср. неистинитости противникових тврђења. Одлука судска дакле, треба да утврди истину (формалну, а не материјалну) у спору, о којој се судија осведочио.

Ово мишљење суда налази свога ослонаца не само у теорији, него је и у самом законик у грађ. суд. пост. изречно исказано, и то у самом почетку V. главе, која говори о доказима, а имено у §. 178. Овај §. наређује парничару да *докаже* збића, на којима оснива своје право, иначе у колико се ова од противне стране оспоре, не сматрају се при решавању за истинита.

Па чиме је сада тужилац у овоме спору доказао своје право? Поднетим оригиналом није, јер суд не зна (а не мора да зна) језик, којим је оригинал писан, па не зна ни шта пише у оригиналу. Поднетим преводом, овереним од стране самог тужилаца, чију верност *тужени оспорава*, такође није доказао своје право. Јер прости наводи и тврђења парничара, па и тврђење: да је превод веран оригиналу, не могу ни по једном законском пропису бити доказ за право парничара, — нарочито кад су од противне стране оспорени. Парничари имају право да тврде, износе, наводе, све што држе да иде у прилог њиховог права. А суд има да цени и пресуду изрече, не по наводима и тврђењима парничних странака, но по закону и доказима законим, (т. 2. §. 304. грађ. пост.) и да у пресуди каже, које је доказе (а не наводе и тврђења) уважио, а које одбацио (т. 7. 305. истог пост.)

И кад тужилац није своје право ничим доказао, суд га је морао одбити од тражења.

Односно позивања Касационог Суда на §. 94. грађ. пост. суд не пориче да овај §. допушта, да се уз тужбу може поднети препис исправе одостворене самим тужиоцем. Али суд налази, да је законодавац ово одобрио за то, што сама тужба са прилозима не заснива одмах и осуду туженога. Јер, тужени може у одговору навести све што му у одбрану служи па и тај препис напасти (§. 106. грађ. пост.). А на рочишту тужилачка страна и поред поднетог преписа мора и оригинал показати, који је доказ противу туженога у колико га он сам призна, а у случају одрицања, у колико тужилац истинитост исправе доказао (а не навео, значио) буде (§. 189. грађ. пост.). Донета довољно гаранције за туженог, да неће бити осуђен по самом препису и без доказа.

Но да ли има за туженога толико исто гаранције, кад је исправа на страном језику и кад тужилац, по мишљењу П. одељења Касац. Суда, не мора подносити потврђен превод, него се мора примити његово тврђење: да је превод исправе, који је он извршио, веран оригиналу? Несумњиво да у том случају нема гаранције за туженог и његово право одбране, а нема ни еле-

мената потребних за стварање судиског убеђења о истинитости тврђења парничаревих. Јер би у овом случају парничар једна своја тврђења потврђивао другим тврђењима, која непрестано морају остати само тврђења, а никако не могу имати силу доказа, нити код судија створити убеђење о праву дотичног парничара.

Да је пак неосновано позивање на аналогију §. 94. грађ. суд. пост., осим до сада изложеног може се потврдити и §. 453. гр. пост., у коме се ништа не говори „о препису овереном од стране тужиоца“, а то свакако за то, што после ове тужбе слеђује одмах осуда. А закон за осуду тражи доказе а не наводе и преписе оверене од стране парничара.

Може §. 200. грађ. пост. баш и не бити довољно јасан, може се и двоумити, да ли се под „српски превод“ разуме превод потврђен у српском министарству иностраних дела (§. 187. грађ. пост.) или само оверен од стране подносиоца, али се никако, па ни путем аналогије, не може извести: да је законодавац код страних исправа хтео да одступи од основног начела, у доказној системи нашег поступка исказаног у §. 178. У осталом за овакво одступање од општег начела, потребно би било, да постоји изречан несумњив законски пропис а не да се то изводи из неодређене одредбе §. 200. грађ. пост. — или би бар требало изнети побуде, које су законодавца руководиле за оваково изузетно наређење, а не само позвати се на аналогију §. 94.

Првостепени Суд своди своја разлагања на то: да је за расправу спорног питања од пресудног значаја пропис §. 178. грађ. пост. и да се једино на основу овог преписа у вези са §. 453. истог пост. спорно питање даје правилно и успешно решити — а никако по аналогији §. 94.“

Но Касациони Суд у општој седници својој од 12. Јуна 1898. године Бр. 5429 одржао је у сили примедбе свога одељења, а противразлоге првостепеног суда одбацио.

Саопштио

Б. С. Чохаџић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

L.

По §. 131. зак. о стец. пост. дужник се не може стављати у притвор ради предузимања кривичне истраге над њим, док се законим доказима не утврди постојање ма каквог кривичног дела (лажно банкротство, кривоклетство), или да је своје књиге неуредно водио.

(Одлука одељења Касац. Суда)

П. и М. из Београда, 19. Јула 1893. доставили су алексиначком првостепеном суду, да је њихов дужник Т. трговац из Алексинца, лажно банкротирао у намери, да се тим начином обогати, а своје повериоце оштети.

Т. је у очи дана стечаја прикривао еспап из свога дућана, у чему су га помагала његова браћа а тиме је учинио дело лажног банкротства, које се казни по §. 261. крив. зак.

Он је се криво заклео, јер у билансу своје радње није изнео све имање, које је имао пре отварања стечаја над његовом имовином, што је се досадањом истрагом утврдило; а ово дело кривоклетства казни се по §. 266. крив. зак. и напослетку учинио је казнимо дело из тач. 1. §. 131. закона о стец. пост. у томе, што своје трговачке књиге није водио по прописима трговачког закона; — па су на основу овога тражили, да Суд дужника стави у притвор и противу њега за ова дела предузме кривичну истрагу, јер је својим падом под стечај и њих намерно оштетио са 4000 динара.

Алексиначки првостепени суд решењем својим од 22. Јула 1893. Бр. 7346. ставио је дужника у притвор, да не би осујетио истрагу по своме банкротству, а дело предао иследном судији, да противу њега поведе кривичну истрагу за лажно банкротство.

Ово је решење засновао на следећим разлозима:

„Дужник и сам признаје на протоколу Бр. 7047. да нема уредне трговачке књиге, а занима се трговачком радњом. На протоколу Бр. 7046. при предаји биланса своје радња и имовине у оште, положио је откривајућу заклетву, да ништа од еспапа из своје радње, као ни остале имовине, није прикрио, док се међу тим из поднетих доказа од стране поверилаца П. и М. види, да је он прикрио еспап и удесио лажно банкротство на штету поверилаца, што се потврђује и неуредно вођеним књигама његове радње, које су данас послате суду, као и рефератом полицијске власти у акту Бр. 7335. која тврди, да пра-

ликот пописа није нашла књиге у дућану дужниковом, већ да су од некуда донете у цаку, где су биле на попуњавању и удешавању лажног биланса, а и последник се уверио, да су књиге неуредно вођене, из чега се мора закључити, да је дужник из раније спремао своје лажно банкротство на штету поверилаца, према чему се овди појављују два казнима дела: *лажно банкротство и кривоклетство*.

Па да не би дужник и даље ишао на штету поверилаца отуђивањем еснапа прикривенога, као и даљим својим ујдурмама, док се не оконча питање о његовом стечају, има се по §. 131. тач. 1, 2, 3, и 4. §. 132. зак. о стеч. пост. ставити у притвор“.

Касациони Суд решењем својим под Бр. 5510. а по жалби дужника Т. поништио је горње решење првога суда са разлога:

„По §. 131. стеч. суд. пост. дужник се ставља у притвор увек у циљу томе, да се над њим предузме истрага за које кривично дело, које је он својим падом под стечај учинио; па према томе, кад овде није утврђено, да стоји ма какво кривично дело, ни лажно банкротство, ни кривоклетство, па чак није надлежно доказано, да је дужник и књиге неуредно водио, нити констатовано, да дужник своје поверитеље не може измирити, — онда према свему томе суд је погрешно, што је жалитеља у затвор ставио“.

Први суд усвојивши предње примедбе Касационога Суда, решењем својим Бр. 8235. ослободио је дужника затвора.

Алексинач, Новембра 1898.

Саопштио

Мих. Р. Радивојевић
судија.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ

Алфонсо Ривијера Основи међународнога права, с пишчевим овлашћењем превео и допунио Др. Миленко Р. Веснић, проф. Вел. Школе, члан института за међународно право. Књ. I. и II. Београд Држ. Штаб. 1897. и 1898.

Revue de Droit international et de Législation comparée, св. XXX. 1898. доноси извештај о горњем делу, о коме вели, да се г. Веснић није задовољио само тим да буде тачан и добар преводилац, него је додао још и важне примедбе о конвенцијама које је Србија закључила; учинио је на појединим местима веома важне

напомене; допунио податке библиографске; са дозволом пишчевом додао је нарочите две главе о развићу међународних односа и историји Међун. Права, које су више намењене академској настави. Принципи народности и питање о окупацији Босне и Херцеговине, предмет су нарочито интересантних напомена.

Одлични професор београдски, вели извештај, труди се истаћи важност начела народности. Није потребно задржавати се овде на питању које је он изложио у нарочитој расправи, а на имс да је народност најприроднија и најсигурнија основа за постанак држава т. ј. подмета Међун. Права; он примећује, да су државе основане на принципу народности, факт природан и неизбежан у развићу људског друштва и као о таквом модерно право мора водити рачуна, ако не жели да му се пребаци. да чини корак у назад и да се враћа у доба метафизичког посматрања ослањајући своје творевине на принципима нејасним и сумњивим. Г. Веснић оснива своје тврђење још и на једном другом основу. У модерном времену, вели он, један од првих принципа Међун. Права налази се у слободи, у праву располагања својом судбином које је признато јавним унут. правом грађанима разних држава и с тога је немогуће не признати га у корист великих историских заједница, у корист народâ. По њему, опозиција на коју наилази данас принцип народности у Међун. Праву долази с једне стране од бојазни његовог постанка, с друге стране од тежње ка неком космополитизму. Он одговара, да не треба заборавити, да су политичка права стечена по цену револуција, и да државе основане на принципу народности неће никако чинити сметње баш доласку овог космополитизма, кад историска еволуција за њ буде припремила земљиште. Додајући да се принцип народности, сматран као основа за образовање држава, појавио управо као природан и логички отпор тенденцијама француске револуције и Свете Алијанције, он је био освештан на ратним бојиштима тако исто као и на међувар. конгресима. Има, у осталом, једна опазка на коју се наслања г. Веснић. Не треба ни пошто, вели он, искључиво придржавати се једног од елемената који чине народност, идентитет језика; принцип народности има много ширу основу, сигурнију од овог идентитета, а то је морална заједница предања и тежња.

Треба се ставити на ову тачку гледишта и оценити га са свом беспристрасношћу. Теоретичар Манчини није њен творац; идеја народности зачета је у исто време ако не и раније у глави умног човека, коме се не може пребацити ни лакоумност ни фанатизам, а то је Лорда Палмерстона.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Народности модерне резултат су најразличитијих вековних укрштања и није могуће данас говорити о народима чисте расе у етнографском смислу речи; и с тога Међунар. Право на то и не помишља. Као год што индивидуа, долазећи на свет, ужива услед рођења извесна права да може одржати се, развити се и усавршити се, тако треба признати иста права и народностима, што је остварљиво само у државама постављеним на принципу народности.

Правни положај Босне и Херцеговине изложио је г. Веснић у следећем:

1. Становници Босне и Херцеговине, о чијој народности не може бити сумње, устали су на оружје и борили су се за своју слободу. Ни једним поступком нису њихови овлашћени представници тражили, да се присаједине Аустро Угарској ни да дођу под њену управу. Са свим противно: они су се, заједно са својом мухамеданском браћом с оружјем у руци противили извршењу одлуке чл. XXV-ог Берлинског Уговора, па нису престали да против овог насилног заузећа устају и да се разним начинима боре све до данашњег дана. Овим европским решењем је повређено право на самоопредељење становништва ових покрајина.

2. Противно посебном споразуму с обзиром на Кипар, данашњи положај Босне и Херцеговине производ је заједничке воље Великих Сила, које су на Берлинском Конгресу представљале европско законодавно тело, нарочито што се тиче односа на Балканск и Полуострву. Према томе и чл. XXV. се не може тумачити нити мењати једнострано: тај члан не могу мењати споразумно ни Турска и Аустро-Угарска засебно; за сваку, па и најмању измену његову потребан је пристанак свих сила, потписница Берлинског Уговора.

3. По гласу чл. XXV. овог уговора ове ће покрајине *узети* (occuper) и њима ће *управљати* (administrer) Аустро-Угарска. Она то чини на основу повере, коју јој за то даје Европа и на начин, који је имала да утврди и који је утврдила са самом Турском. Тај посебни споразум закључен је 9—21. априла 1879. и по њему је Турска остала и даље правни господар ових покрајина, а вршење *управе* над њима поверала је, на основу решења Берлинског Конгреса, Аустро-Угарској.

Г. Веснић примећује, да би се правилно схватио положај ових двеју провинција, не треба сметнути са ума, да уговори који сужавају суверенитет морају се тумачити лимитативно и

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да је Аустро-Угарска сама признала очигледно, после Берл. Уговора, суверена права Турске. Он тврди, да самим тим фактом што је Аустро-Угарска и после окупације оставила у важности капитулације у провинцијама, датим јој на администрацију, признала несумњиво суверена права Турске. Ове капитулације остале су у важности у окупираним провинцијама пуне две године по њиховом заузећу од стране Аустро-Угарске; оне су могле бити укинуте само са престанком заинтересованих сила, а овај престанак био би излишан кад би те провинције чиниле саставни део Аустро-Угарске територије.

4., Из чл. III. поменути нагодбе види се уз то јасно да приходи Босне и Херцеговине имају да се употребљавају искључиво на потребе ових покрајина, на њихову управу, и на побољшање у њима, из чега излази, да се они не смеју употребљавати на потребе Аустро-Угарске. Из овога излази доста јасно: с једне стране намера уступања у управу и њен рок, а с друге чита противзаконитост у извођењу босанских војничких одељења из ових покрајина и њиховом увршћивању у аустро-угарску војску. Правно се не да појмити, да Аустро-Угарска у рату ма с којом државом, најмање с Турском, уводи у борбу, под својом заставом, босанска и херцеговачка војничка одељења.

5., Неоспорно је уз то, да су урођеници Босне и Херцеговине турски држављани, и да као такви имају свуда и да се сматрају, где год њихов положај није одређен нарочитим споразумима.

Закључак г. Веснића заслужује да се цитира у целости: „Разложно је чудити се, да су правни писци стали у првим тренутцима готово убезбедити пред новим положајем Босне и Херцеговине, нарочито с тога, што му нису у прошлости видели слична примера. При томе се губило из вида, да је Међународно Право органска наука, да оно има да иде и да се развија упоредо са самим развијањем међународних односа. Оно је и овде у стању, да нам тачно одреди ново стање. Треба само тражити за то у њему кључ хладно и беспристрасно, разумевајући тачно одредбе дотичних уговора и проничући им у дух. Кад се то учини, онда ће се осим тежње Аустро-Угарске морати уочити не само тежња Турске и самих Босанаца и Херцеговаца већ и тежња Европе односно Берлинског Уговора, који је силом свога угледа могао сасвим предати Аустро-Угарској ове покрајине, да је *агео*. Зар је мало других неправда починио?! Кад он то није учинио, онда је за то морало бити и сувише озбиљних разлога, а да би се они смели губити из вида“.

Преводу „Основи Међународнога Права“ претходи нарочити предговор ученога аутора. На неколико страна представља г. Ривије слику стања, које је створено у току последњих година у Међународном Праву.

Затим се читаоцима поменутог Ривија износи у преводу француском цео интересантан и поучан предговор Ривијеров, који је у књизи г. Веснићевој штампан на првом месту као пишчев предговор српском издању.

ЧИТУЉА.

Дане Станковић, предстојник унутрашњег одељења краљ. хрватске земаљске владе, председник земаљског сабора краљевине Хрватске и Славоније, потпредседник Српског Народног Црквеног Одбора, прави царски тајни саветник, — умро је 2. ов. мес. у Загребу.

Пок. Станковић рођен је 2. марта 1834. у Кирину, у месту негдање друге банске пуковније. Отац му је био прост граничар у селу Бовићу. Правне науке свршио је 1857. у Загребу и одмах је ступио у државну службу код намесништва у Загребу. Отправљао је разне службе које код судских које код политичких власти, а 1862. постао је перевођом дворске канцеларије у Бечу; 1869. секретаром хрватско-славонског министарства у Будимпешти. Год. 1872. наименован је одсечним саветником у правосудном одељку земаљске владе и управљао је овим одељењем до Априла 1877. када је постао помоћни извештач у највишем суду, краљ. Столу Седморице, а 1881. његовим чланом. Год. 1884. именован је за предстојника одсека краљ. земаљске владе за унутрашње послове, на коме је високом положају остао до свога пензионисања у Јулу 1897. по властитој молби.

2. Августа 1897. изабрао га је Хрватски Сабор за свога председника, што је остао до смрти. У последњим годинама, почев од 1890., био је члан Српског Народног Црквеног Сабора и потпредседник Саборског Одбора.

Станковић је био обдарен свима врлинама ревностног званичника и доброг Србина. Био је човек дубоког знања и бистрага духа, добар и племенит. Ма да је био у високом службеном положају, ипак је својски заступао српске аутономне ствари не само на српском Сабору и у Саборском Одбору, него и у сва-

кој другој прилици, кад је могао утицати свсјим положајем и знањем.

Био је члан правничког друштва у Загребу, од постанка његова непрекидно све до своје смрти. На крају свога живота сетио се међу осталим и сиромашне академске омладине, те је оставио друштву „Mensa academica“ знатну своту од 500 фор.

Нека му је лака земља и вечна успомена!

У ДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА

Рад управног одбора.

Према одлуци одборској изасланици његови отпутовали су у Ниш, где су стигли 3. Децембра зором. Истог дана предали су г. Министру Правде молбу због измена и допуна у закону о правозаступницима. Свака поједина измена или допуна поткрепљена је у молби разложима, основаним на дугогодишњем искуству и потреби. Уз ову молбу поднесен је и нацрт правила о адвокатском пензионом фонду.

Г. Министар Правде, који је тих дана био у великом послу, примио је молбу и обећао је да ће разгледати и проучити поднесени предлог, јер и он са своје стране имао би да учини измене у садањем закону.

Сутра дан, 4. Децембра, Његово Величанство Краљ благоволео је примити у аудијенцији друштвене изасланике, који су умолили највишу заштиту за одборску молбу. Његово Величанство благоводело је милостиво изјавити Своје мишљење о потребама неких рефорама у закону о правозаступницима и нарочито удостојити пажње неке тачке у друштвеној молби. Не упуштајући из вида и тешкоће, које стоје на путу одборској тежњи, Његово Величанство благоводело је обећати своју потпору у овој ствари код надлежног министра.

7. Децембра имали су изасланици одборски част бити примљени у аудијенцији од Њ. Вел. Краља Милава.

8. Децембра предтао је г. Министру Правде сам председник одборски, известио га је о резултату аудијенције код Његовог Величанства Краља и кад је поновио молбу, да се ствар поднесе још за овог састанка Народне Скупштине на претрес,

г. Министар изволео је изјавити, да је разгледао поднети напрт друштвени, но да краткоћа скупштинске сесије и многобројни послови њени неће дозволити, да се предлог сада изнесе, али да ће он свакојако после скупштинског закључка саставити у Београду комисију, у коју ће позвати за чланове и правозаступнике, и да ће тој комисији поднети цео, потпун пројекат закона о адвокатима¹).

Са овим резултатом и обећањем вратили су се изасланици одборски у Београд.

ПРОМЕНЕ У СУДСКОЈ СТРУЦИ.

(Из „Српских Новина“ од 16. XI. до 15. XII. 1898.)

Краљев. указима од 20. Новембра, 5., и 14. Децембра постављени су

За председника првостепеног суда ужичког г. Таса Кузмановић судија чачанског првост. суда.

За судије првост. судова: врањског г. Светисл. Т. Пантелић, судија прв. суда у. п.; лесковачког г. Младен Трајановић, секр. II. кл. ужичк. прв. суда; чачанског г. Милан Манојловић, секр. II. кл. г.-миланов. прв. суда.

За секретаре II. кл. првост. судова: горњо-миланов. г. Божидар Петровић, секр. исте кл. јагод. прв. суда; ужичког г. Обрен Поповић, писар I кл. г.-милановачког прв. суда; јагодинског г. Љуб. Ђонић, писар II. кл. ист. суда.

За писаре III. кл. првост. судова: јагодинског г. Живојин Златановић, сврш. правн. практ. ист. суда; г.-миланов. г. Милорад Стојковић, сврш. правн. практ. јагод. прв. суда.

Пензионисани: г. Сима Туцаковић, судија врањског прв. суда и г. Живко Д. Ђорђевић председник г.-миланов. прв. суда.

Уважена оставка: г. Милану Р. Поповићу, судији лесков. првост. суда.

¹ Неоснована је вест једног београдског листа, да жеље удружења нису нашле повољног одзива у посланичким круговима. До посланика и до скупштине ствар није ни дошла.

ВЕСНИК

Нови закони. На садањем састанку Народне Скупштине усвојени су и добили су Краљевску санкцију ови закони :

Закон о изменама и допунама у закону о зборовима и удружењима од 18. Јуна 1884., — од 17. Новембра 1898. ;

Закон о изменама и допунама у закону о акционарским друштвима од 10. Децембра 1896., — од 17. Нов. 1898. ;

Закон о измени закона о сриској државној класној лутрији за привредне циљеве од 21. Априла 1890. — од 17. Нов. 1898.

Закон о унапређењу сточарства, — од 28. Новембра 1898.

Закон о војној администрацији, — од 28. Новембра 1898.

Закон о телеграфу и телефону, — од 3. Децембра 1898.

Закон о државној архиви, — од 2. Децембра 1898.

Закон о изменама и допунама у закону грађевинском за варош Београд, — од 6. Децембра 1898.

Закон о допуни чл. VIII. зак. о устр. Богословије од 27. XI. 1863. и чл. VII. зак. о Богословији од 11. I. 1896., — од 11. Децембра 1898.

Закон о земљорадничким и занатским задругама, — од 3. Децембра 1898.

Закон о окружним и среским скупштинама, — од 9. Децембра 1898.

Закон о уређењу Министарства Грађевина, — од 30. Новембра 1898.

Закон о грађењу и експлоатацији нових железница, — од 6. Децембра 1898.

Закон о угодби закљ. на међуи. пошт. конгресу о посредовању пошта на претплату новина и поврем. списа, — од 26. Новембра 1898.

Закон о конвенцији о светском поштанском савезу, — од 30. Новембра 1898.

Закон о конвенцији закљученој на међународном поштанском конгресу о размени поштанских пакета, — од 30. Новембра 1898.

Закон о угодби закљученој на међународном конгресу о размени писама и кутија са означеном вредности, — од 30. Нов. 1898.

Закон о угодби закљученој на међународном поштанском конгресу о размени поштанских упућница, — од 30. Новембра 1898.

Закон о изменама и допунама у закону о таксама од 16. Дец. 1898., — од 30. Новембра 1898.

Г. Коста Н. Христић, Министар Правде, указом од 6. ов. мес., одликован је у знак Краљевског благовољења Таковским Крстом првога реда.

* * *

Д-р Влахо Матијевић, адвокат у Дубровнику изабран је на накнадним изборима за посланика на Далматинском Сабору, за град Дубровник. За избор овога српског кандидата гласале су сложено на избору српска и аутономна странка. Избор је извршен са већином од 62 гласа. Честитамо извршеноме другу и клубу српских посланика на овом одличном избору.

* * *

Српска скупштинска група Међународног Парламентарног Савеза. (Conférence Interparlementaire). Првога овога месеца састали су се више чланова Народне Скупштине, у Нишу, ради договора како ће саставити српску скупштинску групу у смислу статута међународног парламентарног савеза, усвојених на конференцији тога удружења, држаној у Хагу Септембра 1894. год. Узевши к знању резолуције, усвојене на осам досадањих конференција Међународнога Парламентарнога Савеза, у којима се истичо начело, да се међународни сукоби и спорови расправљају на основу *правде* и *правичности*, а, по могућности, на миран начин и путем *изборнога суда*, и усвајајући исте резолуције, у интересу општега мира, правде и напретка човечанског, ршили су:

1. „Да сви, који се на овај протокол потпишу, чланови Народне Скупштине, састављају удружење, под именом „Српска Скупштинска група“, које ће доћи у везе с Међународним Парламентарним Савезом и са Скупштинским групама других држава, те заједно с њима, по могућности, радити на одбрани правде и правичности у међународним односима“.

2. „Да се, за руковођење послова овога удружења, конституише *Управни Одбор* у Београду. Чланове тога одбора да изберу први пут чланови Народне Скупштине који су из Београда“.

ИСПРАВКА.

У чланку: „Границе судске власти, стр. 905., ред 8. одоздо, треба изоставити знак: 1°.

